O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI
INV. №
2 2 1 2 9 9

Ўзбекистон — келажаги буюк давлат

ХАЛҚ СЎЗИ

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ МАЖЛИСИ ВА ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ ГАЗЕТАСИ

1999 йил 6 ноябр шанба

Сотувда эркин нархда
№ 221 (2259)

1999 5 декабр — **САЙЛОВЛАР ОЛДИДАН** — **2000** 9 январ

Мамлакатимиз тараққиётнинг янги босқичига қадам қўймоқда. Гап шундаки, Ўзбекистон кейинги саккиз йил давомида мустақил давлат сифатида халқаро ижтимоий-сиёсий жараёнларнинг тўлақонли субъектига айланиб, минтақада етакчи давлатга айланди. Шу билан бирга ижтимоий-иқтисодий, сиёсий ислоҳотларнинг янги босқичи бошланяпти. Буларнинг барчаси давлат ва жамиятдан жуда катта масъулиятни талаб қилади. Чунки эндиликда мустақиллик ютуқларини фақатгина сақлаб қолмасдан, уни янги босқичга олиб чиқиш керак. Бу вазифаларни ҳал қилиш учун янгича фикрлайдиган ватанпарвар депутатлар корпуси зарур. Ҳозирги кунда бу борада анчагина ишлар қилинди. Буни сиёсий партиялар, ҳокимият вакиллик органлари, ташаббускор гуруҳларнинг сайловолди ҳаракатларидан ҳам билса бўлади. Бундан ташқари, сайлов комиссиялари ҳам ҳозирданоқ самарали фаолият кўрсатмоқда.

ЭРКИНЛАШТИРИШ ОМИЛИ

Дастлабки маълумотларга қараганда, республика Президентлигига икки номзод, Олий Мажлисга ҳар бир депутатлик ўрнига 4 нафардан ортиқ номзодлар тўғри келмоқда. Шу фактнинг ўзиёқ бу галги сайловларнинг том маънода демократик руҳда ўтишидан далолат беради.

Халқаро экспертларнинг фикрига кўра, Ўзбекистонда ўтказилаётган сайловлар тарихий жиҳатдан ҳам давр талабларига тўлиқ жавоб беради. Албатта, бу жараёнларнинг моҳиятини чуқурроқ тушуниш учун ундаги ўзгаришларнинг моҳиятини англаб етиш керак. Шу жиҳатдан у узоқ йиллик маънавий илдизларга эга. Фикримиз исботи сифатида айтадиган бўлсак, Ўзбекистон ҳудудида қадимги даврлар ва ўрта асрларда ҳам мансабдор шахсларни сайлаш одат бўлган: давлат бошлиқлари жамиятнинг ҳукмрон доиралари вакилларидан ташкил топган қурултойлар ёки кенгашлар томонидан сайланган.

Ўрта Осиё Чор Россияси томонидан босиб олингач, империя мустамлакачилик сиёсатига мос келадиган, туб аҳолининг қаршилигини сусайтириш, маҳаллий халқлар вакилларидан ўз мақсадлари йўлида фойдаланиш учун улар орасидан бўлим бошлиқлари ва оқсоқолларни сайлаш тартибини жорий қилди. Сайлов натижаларини эса фақат вилоят ҳарбий губернаторлари ҳал қилар эди. Ўша пайтлар Тошкент шаҳар думасига ўтказилган сайловлар ҳам фақат Россия манфаатига бўйсиндирилганди. Масалан, думага сайланадиганларга нисбатан мулкий чеклашдан ташқари, миллий ва маълумот чеклашлари ҳам жорий қилинган. Энг ачинарли томони, маҳаллий аҳоли вакилларидан фақат рус тилини биладиганларгагина сайланиш имкони берилган.

Чор Россияси асримиз бошларида Туркистон давлат думасига сайловлар ўтказишнинг алоҳида тартибини белгилайди. Дастлабки сайловлар ўтказилгунга қадар думанинг ўзи бир неча марта тарқатиб юборилди. Натижада туркистонликлар давлат думаси сайловларида иштирок эта олишмади. Бунинг устига, кейинчалик қабул қилинган сайловлар ҳақидаги қонунларга биноан Туркистон ўлкасининг аҳолиси сайлов ҳуқуқидан бутунлай маҳрум этилди.

Совет давридаги сайловлар ҳам шаклан бир қадар ўзгарган бўлса-да, мазмун жиҳатидан эскича қолаверди.

Масалан, ўша даврдаги Конституцияга биноан, Ўзбекистон ССР Иттифоқ таркибидаги мустақил давлат деб эълон қилинган бўлса-да амалда, айниқса, сайлов ҳуқуқи бўйича ҳеч қандай мустақилликка эга эмас эди. Сайлов билан боғлиқ барча тартиб-қоидалар марказдан белгиланар эди. Бу биринчи томони.

Иккинчидан, сайловлар якка партиявийлик асосида ташкил этилар, КПСС томонидан ягона коммунистик идеология асосида бошқариларди.

(Давоми 2-бетда).

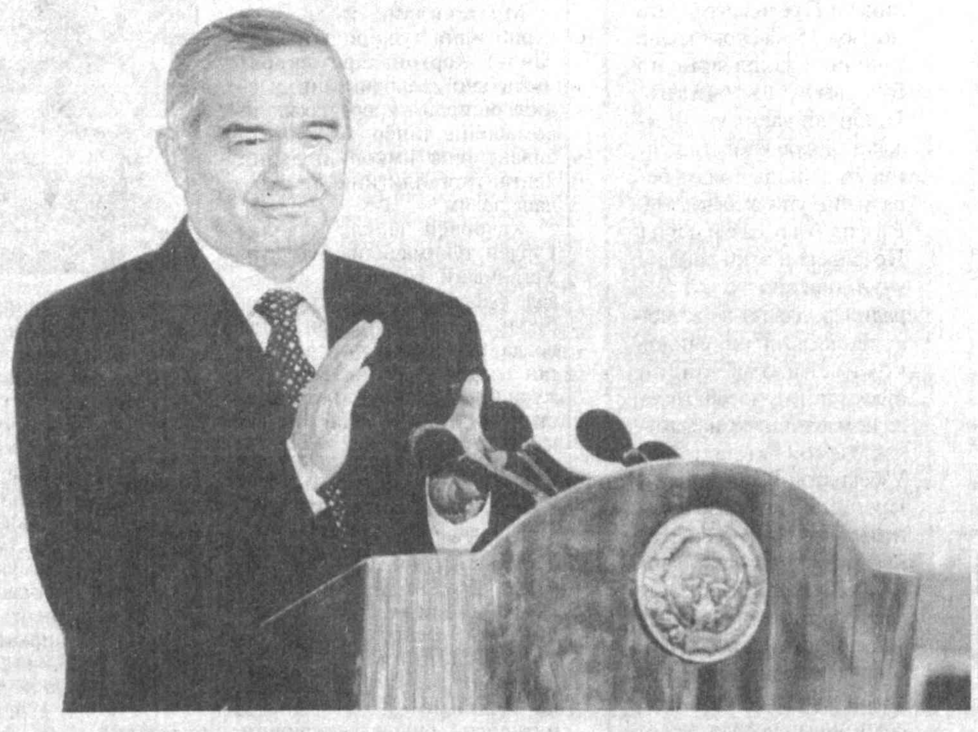

ЖАЛОЛИДДИН МАНГУБЕРДИ — ОЗОДЛИК, МАРДЛИК ВА ҚУДРАТ ТИМСОЛИ

Тарихда шундай шахслар бўладики, куч ва имконият етишмаслигига, маслакдош ва сафдошларнинг камлигига, бошқа тўсиқлару қийинчиликларга қарамай, зулм ва истибдодга қарши аёвсиз курашади. Юрт озодлиги йўлида жонидан кечадиган бундай инсонларни фидойи, жасур, мард деймиз. Буюк боболонимиз Жалолиддин Мангуберди ана шундай инсон сифатида кишилик тарихига кирган.

Ўзбек халқи ўзининг улуғ аждодларини унутмаган. Тарих силсиласида бошига қора кунлар тушган даврларда ҳам халқ ўзининг олиму уламоларини, мард фарзандларини ёдда тутди, уларнинг хотирасини муқаддас санаб келди. Истиқлолнинг буюк неъматлиги шундаки, зулмат замонларида шарпага айланган хотира ҳозирга келиб қуёш сингари балқимоқда. Ўтган саккиз йил ичида қанчадан-қанча буюк зотларнинг тўйини нишонладик, уларнинг ҳурматини бажо келтириб, номларини яна бир бор дунёга ёйдик.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Жалолиддин Мангуберди таваллудининг 800 йиллигини нишонлаш тўғрисидаги қарори мана шу эзгу ишларнинг узвий давоми бўлди.

Мазкур қарорга мувофиқ, юртимизда юбилейга катта тайёргарлик ишлари амалга оширилди. Урганч шаҳрида Жалолиддин Мангуберди ёдгорлик мажмуи барпо этилди. Шовот каналининг икки қирғоғини туташтириб, бутун бир меъморий мажмуа қад ростлади. Унинг марказида қўлини қилич дастасига қўйган Жалолиддиннинг пурвиқор ҳайкали турибди. Шовотнинг нариги бетида эса Жайҳун меҳмонхонаси, аквапарк, теннис корти...

Айни пайтда юбилей муносабати билан Жалолиддин Мангуберди номидаги жамғарма ташкил этилиб, унинг ҳаёти ҳақида ҳикоя қилувчи китоблар чоп этилди, кўплаб илмий анжуманлар ўтказилди.

5 ноябр куни эса Хоразм заминида ўзбек халқининг довюрак ўғлони Жалолиддин Мангуберди таваллудининг 800 йиллигига бағишланган катта тантаналар бўлиб ўтди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов буюк ватандошимиз юбилейи тантаналарида иштирок этиш учун Урганчга ташриф буюрди. Тантаналарда ҳозир бўлган хорижлик меҳмонлар, халқаро ташкилотлар, дипломатик корпус, республикамиз ва Хоразм вилояти жамоатчилиги вакиллари Ислом Каримовни олқишлар билан кутиб олдилар.

Давлатимиз раҳбари ёдгорлик мажмуи марказида қад ростлаган Жалолиддин Мангубердининг маҳобатли ҳайкали пойига анвойи гуллар қўйди.

Тантанали маросимда Президент Ислом Каримов нутқ сўзлади. Давлатимиз раҳбари Ватан озодлиги учун жон фидо қилган буюк аждодимиз Жалолиддин Мангуберди таваллудининг 800 йиллик тўйи билан йиғилганларни муборакбод этар экан, бу зот қисқа ҳаёти давомида элу юрт равнақи, халқ озодлиги учун бемисл хизмат қилишга улгурган улуғ аждодимиз эканини алоҳида таъкидлади.

Маросимда сўзга чиққан Ўзбекистон Қаҳрамони Машарип Қувақов, Франциянинг Марказий Осиё тадқиқотлари институти профессори Жан-Луи Баке Граммон ва бошқалар халқимизнинг миллий қадриятларини, буюк аждодларимизнинг унутилаёзган номларини тиклаш ва жаҳонга ёйиш, ана шу боқий мерос асосида ёшларимизни Ватанга садоқат, фидойилик, мардлик ва жасурлик руҳида тарбиялаш борасида улкан ишлар амалга оширилаётганини алоҳида таъкидладилар. Нишонланаётган катта тўй ҳам бунинг ёрқин мисолидир.

Маросимдан сўнг Жалолиддин Мангуберди таваллудининг 800 йиллигига бағишланган театрлашган томоша намойиш этилди.

Буюк ватандошимизнинг ҳаёти ва қаҳрамонликлари бадиий воситаларда акс эттирилган томоша Жалолиддиннинг болалигини ифодаловчи халқ ўйинлари ва болалар қўшиқлари билан бошланди.

Жалолиддиннинг ёшлиги, шаҳзодалик даври куй ва рақсларда гавдалантирилди. Хоразмшоҳ, Нажмиддин Кубро, амир ва беклар ёш Жалолиддин билан юрт тақдири хусусида суҳбат қуради.

Томоша улуғ саркарданинг эл-юрт озодлиги йўлида душманга қарши курашлари, жангу жадаллари, мислсиз жасоратлари акс эттирилган кўринишлар билан давом этди.

* * *

Шу куни байрам тадбирлари доирасида қадим Хивада "Жалолиддин Мангуберди — Ватан, юрт ҳимоячиси" мавзуида халқаро илмий-амалий конференция бўлиб ўтди. Ушбу тадбирда нафақат мамлакатимиздан, балки йигирмадан зиёд хорижий давлатдан келган олимлар иштирок этди.

Анжуманда сўзга чиққанлар Жалолиддин Мангубердининг башарият тарихида тутган беқиёс ўрни, инсониятга озодлик йўлида курашнинг, юртни истибдод ва зулмдан қутқаришнинг ёрқин намунасини кўрсатиб кетганини таъкидладилар.

Конференцияда Жалолиддин Мангуберди ва Хоразмшоҳлар давридаги ўзбек давлатчилиги тарихи, ижтимоий-иқтисодий ҳаёт, илм-фан ва тарихнавислик каби мавзулардаги илмий маърузалар тингланди.

Анвар БОБОЕВ,
Темур ШАМАКОВ,
ЎзА махсус мухбирлари.
СУРАТЛАРДА: тантанадан лавҳалар.
А. ТЎРАЕВ олган суратлар.

Президент Ислом Каримовнинг Жалолиддин Мангуберди таваллудининг 800 йиллигига бағишланган тантанали маросимда сўзлаган нутқи

Ассалому алайкум, азиз ватандошлар!

Қадрли меҳмонлар!

Хонимлар ва жаноблар!

Аввало, барчангизни қадимий ва муқаддас Хоразм заминида туриб, Ватан озодлиги учун жон фидо қилган буюк аждодимиз Жалолиддин Мангуберди таваллудининг 800 йиллиги билан муборакбод этаман.

Ватанимизнинг кўпминг йиллик тарихи эл-юртимизни босқинчи, ёвуз кучлардан ҳимоя қилиш, миллатимизнинг эркинлиги ва ор-номусини асраш йўлидаги буюк воқеаларни, бу курашларда жасорат ва мардлик кўрсатган буюк шахсларнинг номларини асрлар давомида ўзининг ёрқин хотирасида сақлаб келмоқда.

Жалолиддин Мангуберди — она юрт ҳимоячиси, жасур саркарда ва давлат арбоби, халқимизнинг Спитамен, Муқанна, Нажмиддин Кубро, Амир Темур сингари тарихда ўчмас из қолдирган миллий қаҳрамонидир.

Жалолиддин Мангуберди — бор-йўғи ўттиз икки йиллик қисқа ҳаёти давомида элу юрт учун, халқ озодлиги учун сўнмас хизмат қилишга улгурган улуғ аждодимиздир.

Азиз дўстлар!

Жалолиддин Мангубердининг беқиёс жасоратини англаш учун, аввало, у яшаган тарихий давр, шу даврларнинг машаққатли ва бешафқат саҳифаларини ўзимизга тасаввур қилиб кўрайлик.

Шу пайтгача ҳеч қайси давлат, ҳеч қайси эл бас келолмаган, Хитой ва бепоён Сибирь ерларидан бошлаб бугунги Каспий ва Қора денгиз бўйларигача бўлган ўлкаларни забт этган, йўлида учраган шаҳар-қишлоқларни ёндирган, даҳшати ўзидан олдин етиб, не-не шоҳу шаҳоншоҳлар, амиру султонлар, саркардалар юрагига ваҳима солган Чингизхон лашкарининг Хоразм устига бало-қазодай ёпирилиб келаётганини кўз олдингизга келтиринг.

Бир томондан, бой-бадавлат, иккинчи томондан, пароканда бўлиб ётган юртимизнинг ўша пайтдаги аҳволини ҳам бир ўзингизга тасаввур қилиб кўринг.

Чингизхон шундай бир машъум куч эдики, дунёдаги манаман деган қанча зотлар унинг қаршисида тиз чўкиб, қуллуқ қилиб яшашга тайёр эди.

Муҳаммад Хоразмшоҳ атрофидаги кўплаб беклар ҳам ёв қўлига таслим бўлишни афзал кўрганларида, Жалолиддин бу фикрга қарши чиқиб, ўзининг беқиёс жасорати ва қатъиятини намоён этди. Шу пайтгача мағлубиятга учрамаган мўғул лашкарига қарши ўн бир йил муттасил жанг қилди. Ва ғанимларга шундай қақшатқич зарбалар бердики, ҳатто Чингизхондай маккор ва бешафқат, дунёнинг ярмини забт этган фотиҳ ҳам унга тан беришга мажбур бўлди.

Айтинглар, азиз дўстлар, ана шундай қалтис вазиятда ўзи каби фидойи, ботир инсонларни жипслаштириб, Хоразм заминини топташга шай турган ёвуз душманга қарши чиқиш учун одамда қандай журъат, қандай юрак, қандай ирода, қанчалар бақувват иймон-эътиқод бўлиши керак?

Айтинглар, бунинг учун инсонда Ватанга муҳаббат, элу юртга садоқат, фидойилик, озодликка интилиш туйғуси нечоғли юксак бўлиши керак?

Қани, айтинглар, дўстларим, қадрдонларим, олдиндан ўзининг қурбон бўлишини билатуриб, лекин Ватан учун, унинг ор-номуси, унинг тарихи ва истиқболи учун зиммасига шундай оғир қисматни олган зотларни тарихда кўп учратиш мумкинми?

Аминман, бундай шижоатли ва мард ўғлонни дунёга келтирган, вояга етказган халқ ҳар қанча ҳурмат-эҳтиромга, ҳар қанча тасаннoларга муносибдир.

Ҳурматли меҳмонлар!

Қадрли дўстлар!

Султон Жалолиддин Мангуберди ўз элининг бахту саодати учун ҳаёт-мамот жангларида жон фидо этди. Лекин дунёда ҳеч қандай хайрли иш беиз кетмайди. Миллат руҳи, одамзотнинг озодлик сари интилиши абадийдир.

Орадан бир аср ўтиб, соҳибқирон Амир Темур Жалолиддин Мангуберди бошлаган озодлик курашини янги шароит ва улкан миқёсларда давом эттирди. Она юртимизни босқинчилардан халос қилиб, марказлашган қудратли давлат барпо этди.

Муҳтарам жамоат!

Жалолиддин Мангубердининг ҳаёт йўлини таҳлил қиладиган, ўша тарихий воқеаларга бугунги кун кўзи билан қараб баҳо берадиган бўлсак, улар бизни мана шундай табиий ва ибратли сабоқ-хулосалар чиқаришга ундайди.

Биринчи хулоса шуки, ҳаёт бор экан, давлат, эл-юрт бор экан, шу эркин, осуда ҳаётни кўролмайдиган, ҳасад ва фитна билан яшайдиган, зўравонлик билан ўз ҳукмронлигини ўрнатишга, халқ тинчини бузишга уринадиган ёвуз кучлар ҳамиша бўлади.

Бу — ҳаёт. Бу — ҳаётнинг аччиқ ҳақиқати. Уни ҳеч ким инкор этолмайди. Буни нафақат ўз тарихимиз ва ҳаётимизда, балки бошқа халқлар тарихи ва ҳаёти мисолида ҳам кўриш мумкин.

Иккинчи хулоса шуки, ҳаёт бор экан, давлат, эл-юрт бор экан, ўзинг туғилиб ўсган, ота-боболаринг ҳоки ётган, эртага фарзандларинг камол топадиган тупроқнинг ҳар бир қаричини муқаддас билиб, уни ҳимоялаш, зарур бўлса, бу йўлда жон фидо этишга тайёр туриш керак.

Учинчи аччиқ хулоса шуки, ҳар қайси эл, ҳар қайси юрт четдан келадиган ёвуз офатдан кўра, ўз ичидан чиқадиган сотқин, иймонсиз, ўзининг манфаатини ҳамма нарсадан устун қўядиган, керак бўлса, энг яқин кишиларини ҳам сотадиган, ўзини ўстирган, вояга етказган Ватанига қўл кўтарадиган қабиҳ кимсалардан ниҳоятда эҳтиёт бўлиши керак. Бундай кучлар, разил шахсларнинг кибру ҳавоси, манфур мақсадлари эл-юрт тинчлиги ва тараққиётига қандай хавф-хатар эканини бугунги ҳаётимизда кўриб турибмиз.

Такроран айтаман, бу нафақат кечаги тарихимиз, балки бугунги ҳаётимиз билан ҳамоҳанг аччиқ сабоқдир.

Яна бир сабоқ шуки, эл-юрт ва давлат учун, унинг тақдири ва келажаги учун қайғурадиган, одамларнинг эзгу ниятларини ўзига олий мақсад қилиб қўйган, элим деб, юртим деб ёниб яшайдиган, ҳар қандай вазиятда ҳам халқни бирлаштириб, турли бало-қазолардан асраш учун сафарбар эта оладиган шахсларгина тарихда ўчмас ном қолдиради. Бу — ҳақиқат.

Жалолиддин Мангуберди ана шундай мардларнинг ёрқин тимсоли ва ибратли намояндасидир.

Султон Жалолиддиннинг бизга қолдирган **яна бир даъвати шуки,** у барчамизни она юртимизнинг беғубор осмонини ва осуда ҳаётини қадрлашга, ўсиб келаётган, эртага бизнинг ўрнимизни эгаллайдиган, дунёда ҳеч кимдан кам бўлмаган фарзандларимизнинг келажагини, бахт-саодатини ҳимоялашга, ёруғ истиқболга интилиб яшашга чорлайди.

Қадрли ватандошлар!

Тарихи қарийб уч минг йилга борадиган, буюк фан ва маданият ўлкаси бўлган, жаҳон цивилизациясига бебаҳо ҳисса қўшган улуғ зотлар ватани, "Авесто"дек ўлмас асар яратилган табаррук тупроқ — Хоразм замини бутун дунёга маълум ва машҳур.

Бу юрт тенгсиз алломалар, азиз-авлиёлар, подшоҳу саркардалар, ботир ва паҳлавонларни кўп кўрган. Улар орасида миллий қаҳрамонимиз Жалолиддин Мангубердининг бетакрор номи юлдуздек чарақлаб туради.

Султон Жалолиддин сиймоси нафақат Хоразм, балки бутун Ўзбекистоннинг фахру ғururидир. **У бизнинг озодлигимизга, истиқлолимизга тажовуз қилмоқчи бўлган ҳар қандай ёвуз кучга қарши тик туриб курашишга, мардона зарба беришга қодирлигимизнинг тасдиғи ва тимсолидир.**

Бу баҳодир зотнинг муборак номи, унинг қаҳрамонлиги келажак авлодларга, биринчи галда сиз билан бизга, тарихий хотира олдида бошимизни мағрур тутиб яшамоғимиз учун тўла ҳуқуқ беради.

Азиз юртдошларим!

Азиз қадрдонларим!

Шу ҳаяжонли, унутилмас лаҳзаларда дунёга Мангуберди каби қаҳрамон ўғлонларни берган Хоразм элига, бутун халқимизга таъзим қиламан.

Биз бугун юртимизда Жалолиддин Мангуберди хотирасини ҳурматлаб, муаззам ёдгорлик мажмуини бунёд этдик. Кўриб турганингиздек, бу улуғвор ҳайкал тимсолида мард ва жасур саркарда, зўр ирода, беқиёс матонат соҳиби бўлган буюк инсоннинг сўнмас шижоати мужассам топган.

Бу гўзал ёдгорлик обидасини барпо этишдек хайрли ишга ҳисса қўшган муҳандис ва меъморларга, моҳир усталарга, қурувчи ва боғбонларга чин қалбимдан самимий ташаккурлар билдиришга рухсат бергайсизлар.

Бизнинг буюк аждодларимизга кўрсатаётган ҳурмат-эҳтиромимиздан, озод ва обод Ватан, фаровон жамият қуриш борасидаги эзгу ишларимиздан, жамики азиз боболаримиз қатори, Жалолиддин Мангубердининг ҳам руҳи поки шод бўлғай, иншоолло.

Ишончим комилки, уларнинг ўлмас руҳи билан чароғон хонадонларимизда бугун вояга етаётган минглаб жалолиддинлар юртимизга меҳру садоқат билан хизмат қилиб, унинг шону шуҳратини бутун дунёга тараннум этади.

Ишончим комилки, Мангубердининг беқиёс жасорати юртимиз тинчлиги, халқимиз омонлиги, сарҳадларимиз дахлсизлигини кўз қорачиғидек асраб келаётган довюрак аскарларимиз, эл-юрт посбонлари, жасур ўғлонларимиз сиймосида давом этаверади.

Ишончим комилки, дунёга буюк фарзандларни берган, киндик қони томган заминни, аждодларининг муқаддас мозорларини жонидан ҳам ортиқ кўрадиган, ўз ватанига бутун борлиғини бахш этишга ҳамиша тайёр турадиган, қадоқ қўллари билан тупроқдан олтин ундираётган бундай халқнинг обрў-эътибори ва ҳурмати ошаверади.

Муҳтарам юртдошлар!

Ватан ва халқ озодлиги йўлида жон фидо этган қаҳрамонларга шон-шарафлар бўлсин!

Ана шундай баҳодирларни камолга етказган она халқимиз мангу яшасин!

Азиз дўстлар!

Бугун Хоразм заминида қўшалоқ байрам. Вилоят деҳқонлари, бутун Хоразм аҳли лафзи ҳалоллигини яна бир бор исботлаб, ўз зиммасига олган мажбуриятларини, Ватанимиз учун "оқ олтин" бўлмиш пахта тайёрлаш режаларини шараф билан бажарди. Мана шу улкан ғалаба билан сиз азизларни, сиз орқали бутун Хоразм аҳлини чин қалбимдан табриклашга рухсат бергайсизлар.

"Ҳамдўстликнинг жанубий қалқони — 99"

МДҲ га аъзо давлатлар ҳукумат раҳбарларининг Ялта кенгаши қарорига мувофиқ 27 октябрдан 2 ноябргача Қирғизистоннинг Ўш вилояти ва Ўзбекистоннинг Фарғона вилоятида кенг кўламдаги "Ҳамдўстликнинг жанубий қалқони —99" қўшма команда-штаб машқлари бўлиб ўтди. Уларда Россия, Қозоғистон, Қирғизистон, Тожикистон ва Ўзбекистоннинг ҳарбий қўшинлари иштирок этди.

Машқларни ўтказишдан мақсад халқаро терроризм тажовузига ўзаро келишилган ҳолда қарши курашишга доир чора-тадбирларни ишлаб чиқишдан иборат. Яқинда Қирғизистоннинг жанубида содир бўлган воқеаларни ёдга оладиган бўлсак, ушбу машқларнинг аҳамияти янада ойдинлашади.

Машқлар давомида Умумий хавфсизлик тўғрисидаги шартнома, хавфсизликни таъминлашга доир минтақавий ва икки томонлама шартнома ҳамда битимларни бажариш йўллари амалда синаб кўрилди, Марказий Осиё республикаларининг бирига бостириб кирган босқинчилар гуруҳини тугатишга доир операцияни тайёрлаш ва амалга ошириш жараёнида ҳарбий бошқарув органларининг биргаликдаги фаолияти усуллари, турли миллатга мансуб ҳарбий қисмларнинг тактикаси ишлаб чиқилди ва синовдан ўтказилди.

Машқларни МДҲ га аъзо давлатлар ҳарбий ҳамкорлигини мувофиқлаштириш бўйича штаб бошлиғининг биринчи ўринбосари генерал-лейтанант Л.Мальцев бошқарди.

Шу йилнинг 3 ноябрида Фарғона шаҳрида машқларда иштирок этган давлатлар мудофаа вазирларининг кенгаши бўлиб ўтди. Ушбу машқлар якуни муҳокама қилинди.

Кенгашда сўзга чиққан Россия Федерацияси Мудофаа вазири, маршал И.Сергеев "Ҳамдўстликнинг жанубий қалқони —99" машқларига, мақсад ва вазифаларига, иштирок этган турли хил муассасалар фаолиятининг мувофиқлаштирилишига умумий баҳо берди.

Россия Мудофаа вазири шу йилнинг август ойида Қирғизистон ҳудудига бостириб кирган босқинчилар гуруҳларининг бутунлай йўқ қилинмаганлиги, уларнинг асосан Тожикистоннинг Қоратегин ҳудудида тўпланганлигини алоҳида қайд этган ҳолда, келгуси йилнинг баҳорида террорчиларнинг ҳужуми янада уюшган ва фаол бўлиши мумкинлигини таъкидлади. Бу эса террорчилар гуруҳларининг Марказий Осиё ҳудудидаги хатти-ҳаракатларига барҳам беришга доир чора-тадбирлар кўриш заруриятини туғдиради. Бу ҳол террорчиларнинг қуролланиши, уларга ўқ-дори ва моддий-техник воситаларнинг етказиб берилишининг олдини олади. Шунингдек, давлатлар раҳбарлари ва парламентларни доимий равишда террорчиликка қарши қатъий чоралар кўришга даъват этиш керак, деб ҳисоблайди вазир.

Нутқини якунлар экан, маршал И.Сергеев бўлиб ўтган машқлар ва келгуси команда-штаб қўшма машқлари давлатларимиз ҳарбий қудратини оширишга мустаҳкам замин бўлишига ишонч билдирди. Унинг фикрича, бу тадбир босқинчи тўдалар билан курашда муҳим босқич бўлиб қолади.

Кенгашда сўзга чиққан Ўзбекистон Республикаси Мудофаа вазири, генерал-полковник Ҳ.Турсунов бўлиб ўтган машқлар мобайнида Ўзбекистоннинг ҳарбий кучлари яхши амалий тажриба орттирганлиги ва зарурат туғилган тақдирда, қаерда бўлмасин, террорчиларга қақшатқич зарба беришга, Ватанимиз сарҳадларини ҳар қандай тажовуздан ҳимоя қилишга тайёр эканлигини таъкидлади.

Генерал-полковник Ҳ.Турсунов Боткен йўналишидаги террорчилар гуруҳларини тамомила йўқ қилишга эришилмаганлигини қайд этди. Босқинчиларнинг яна қайтиб келиб, ўз шартларини ўтказиш, зўравонлик ва террорни авж олдириш нияти кучли. Аммо террорчилар шуни қатъий билиб қўйишлари керакки, машқларда иштирок этган Ўзбекистоннинг ва бошқа давлатларнинг ҳарбий кучлари нафақат тажовузга журъат этган босқинчиларга, балки, энг аввало, уларнинг базаларига, қароргоҳларига ва алоқа йўлларига биргаликда қақшатқич зарба берадилар.

(ЎзА).

1999 5 декабр — САЙЛОВЛАР ОЛДИДАН — 2000 9 январ

ЭРКИНЛАШТИРИШ ОМИЛИ

(Давоми. Боши 1-бетда).

Учинчидан, юқори партия ва давлат органларининг раҳбарлари қандай йўл билан бўлмасин, депутатликка сайланиши шарт эди. Энг қизиғи, марказдаги раҳбарлар кўпинча бошқа республикалардан сайланган.

Тўртинчидан, империяча сиёсат талаби асосида ўз ваколатини амалга оширишга қодир бўлмаган, фақат қўл кўтариб тасдиқлашни қойиллатадиган оддий ишчи, деҳқон, сут соғувчи ва шу кабиларни депутатликка сайлаш ёзилмаган қонунга айланган эди.

Бешинчидан, сайловларда фуқароларнинг шахсан овоз беришда иштирок этмаслиги, бир неча киши учун бир кишининг «овоз бериши», сайлов комиссиялари томонидан бюллетенларни сохталаштириш авжига чиққан эди.

Олтинчидан, сайловлар ҳеч қандай хорижий кузатувчиларнинг иштирокисиз ўтказилган.

Еттинчидан, депутатларнинг ўз сайловчиларига ҳисоб беришлари хўжакўрсингагина ўтказилар эди. Депутатлар ўз сайловчиларидан йўлларни, мактабларни таъмирлаш сингари давлат томонидан қилиниши лозим бўлган юмушларни наказ сифатида қабул қилиб олардилар.

Маълумки, Ўзбекистон Республикасининг Конституциясида сайлов ҳуқуқининг асосий қоидалари белгилаб берилган. Унга кўра ҳар бир сайловчи бир овозга эга; фуқароларнинг ўз хоҳиш-иродасини билдириш тенглиги ва эркинлиги қонун билан кафолатланади; Ўзбекистон Республикасида Президент сайлови, ҳокимиятнинг вакиллик органлари сайлови умумий, тенг, тўғридан-тўғри сайлов ҳуқуқи асосида яширин овоз бериш йўли билан ўтказилади. Шу билан бирга, суд томонидан муомалага лаёқатсиз деб топилган фуқаролар, шунингдек, озодликдан маҳрум этиш жойларида сақланаётганлар сайловда қатнашмайдилар. Бошқа ҳар қандай ҳолларда фуқароларнинг сайлов ҳуқуқларини тўғридан-тўғри ёки билвосита чеклашга йўл қўйилмайди. Ўзбекистон Республикаси фуқароси бир вақтнинг ўзида иккитадан ортиқ вакиллик органининг депутати бўлиши мумкин эмас.

Мамлакатимизда сайлов тажрибаси, ҳуқуқий асослари, сиёсий, ижтимоий ва руҳий кайфият сайловдан сайловгача ўзгариб, мукаммаллашиб бормоқда. Шу жиҳатдан олиб қаралганда, мамлакатимизда 1994 йилда бўлиб ўтган сайловлар билан бу йилги сайловларнинг ҳам бир қанча ўзаро фарқли жиҳатлари яққол намоён бўлади.

Ҳуқуқий кўламдаги фарқларни 1994 йилги сайловлардан сўнг сайлов кампаниясининг ҳуқуқий асослари – тегишли қонунлар воситасида сезиларли равишда ўзгарганида кўришимиз мумкин. Чунки Олий Мажлисга, халқ депутатлари маҳаллий Кенгашларига ва Ўзбекистон Республикаси Президентлигига номзодлар кўрсатиш шартлари ва тартиблари эркинлаштирилди.

Қонунда бутун сайлов жараёнида турли партиялар, жамоатчилик вакилларининг иштирокини кафолатловчи қоидаларга алоҳида ўрин берилган. Сайловнинг моддий таъминоти, сайлов тўғрисидаги ҳуқуқни бузганлик учун жавобгарлик ҳақидаги масалалар ҳам унда ўз ифодасини топган. Ўзбекистон фуқароларининг сайлаш ва сайланиш ҳуқуқларини амалга ошириш учун барча ҳуқуқий имкониятлар ва кафолатлар яратилган. Гап улардан тўлиқ, оқилона, тўғри фойдаланишдадир. Бу эса давлат органларидан, жамоат ташкилотларидан, айниқса, партиялар ва барча фуқаролардан фаоллик ва масъулиятни, ҳуқуқий билим ва маданиятни талаб этади. Бу борада ривожланган мамлакатларда мавжуд бўлган сайлов соҳасидаги ижобий тажрибаларни ўрганиш, унинг ютуқларидан миллий, маданий, сиёсий ва ҳуқуқий шарт-шароитларни ҳисобга олган ҳолда фойдаланиш чораларини кўришимиз лозим бўлади.

Бу йўналишдаги муҳим ўзгаришлардан яна бири, шубҳасиз, сайловчиларга депутатликка номзодлар кўрсатишнинг янги механизми жорий этилганидир. Сайлов тўғрисидаги қонунга биноан бевосита фуқаролар томонидан депутатликка номзодлар кўрсатиш имконияти пайдо бўлди. Бу ҳозирги кунда ижтимоий-сиёсий жараёнларни эркинлаштириш талабларидан келиб чиқадиган зарурий ҳолатдир. Бошқача айтадиган бўлсак, бу янгилик аҳолининг сиёсий маданиятини оширади, уларга сайлов ҳуқуқидан кенгроқ фойдаланиш имконини беради.

Ўтган галги ва ҳозирги сайловларнинг сиёсий кўламдаги фарқлари – ижтимоий-сиёсий барқарорликни сақлаш муаммолари ва янги парламент номзодлари олдида турган вазифаларнинг долзарблик даражаси турли хиллиги билан белгиланади. Бундан тўрт-беш йил бурун аҳолининг демократик кўникмалари, депутатликка номзодларга қўйиладиган янгича талаблар тўлиқ шаклланиб улгурмаган эди. Ҳозирги шароитда сиёсий тизимнинг ривожланиши янада аниқроқ аҳамият касб этмоқда. Миллий хавфсизликка таҳдидлар мавжудлиги аён бўлиб қолди. Натижада бугун халқ давлатнинг миллий манфаатлари нималардан иборат, ким дўсту, ким душман эканини яхши англаб олди. Фуқаролик жамияти ва ҳуқуқий давлат институтларининг ривожланиши учун қулай шарт-шароитлар юзага келди.

Ижтимоий-руҳий кўламдаги фарқларни сайловларнинг мақсад ва вазифаларини халқ томонидан турлича тушунилишида, шунингдек, халқнинг бу жараёнларга муносабатининг ўзгарганида яққол кўришимиз мумкин.

Ўтган галги сайловчилар онгида сайлов ҳақидаги эскича, совет даврига хос тасаввурлар устунлик қиларди. Бугунги кишилар эса анча саводхон ва фаол: кўпчиликнинг бу жараёнларга нисбатан ўз позицияси шаклланган. Мулкдорлар, ишлаб чиқарувчи тадбиркорлар, хорижда таълим олган зиёлилар сафи кенгайди. Бугунга келиб мафкура, ҳуқуқ масалаларини яхши тушунадиган кишилар сони кўпайди, нодавлат нотижорат ташкилотлар фаолияти учун янада қулай шароитлар юзага келди.

Сайловолди кампанияси ва сайлов жараёнлари хотиржам амалий фаолият шароитида ўтиши кутилмоқда. Ҳозирги кунда партиялар ўзларининг сайловлар жараёнидаги фаолиятининг биринчи босқичини тугатди. Ҳамма партиялар Олий Мажлис депутатлигига ўз номзодларини кўрсатди. Улар ижтимоий-сиёсий жараёнларга фаол киришиб бормоқда. Сайловларга тайёргарлик жараёни шуни кўрсатмоқдаки, партияларнинг ижтимоий-сиёсий вазиятга нисбатан таъсир қилиш имкониятлари ошиб боряпти. Партиялар ўз атрофига янги аъзо ва тарафдорларни тўплашлари, сайловлар жараёнига таъсир қила оладиган барқарор электоратга эга бўлишлари лозим. Ушбу ҳолат партияларнинг мамлакатни сиёсий ва ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш борасида ҳукумат томонидан олиб борилаётган сиёсатдан фарқ қилувчи, жамиятнинг аниқ ижтимоий гуруҳ ва қатламлари манфаатларини акс эттирувчи дастурни ишлаб чиқишлари, амалга оширишлари зарурлигини кўрсатмоқда.

Мавжуд партияларнинг мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш борасидаги дастурлари амалдаги давлат сиёсатидан ҳеч бўлмаса айрим жиҳатлари билан фарқ қилиши – ишлаб чиқарувчилар, давлат хизматчилари, тадбиркор ва зиёлилар вакилларининг эътиборини жалб қилувчи механизм вазифасини ўташи мумкин. Бунинг учун партия етарли молиявий воситаларга ва сайловолди ташвиқотини ташкил этишга қодир малакали аппаратга эга бўлмоғи лозим.

Хулоса қилиб айтганда, сайлов билан боғлиқ ижтимоий-сиёсий жараёнларда, айниқса, ёшлар фаол иштирок этмоқда. Партиялар, ташаббускор гуруҳларнинг фаолияти тобора жадаллашиб бораяпти. Ушбу жараёнлар ижтимоий-иқтисодий ҳаётни либераллаштириш, эркинлаштириш давлатимиз сиёсатининг устувор йўналиши эканлигидан далолат бериб турибди.

Сайфиддин ЖЎРАЕВ,
сиёсатшунослик фанлари доктори.

ҲАЛ ҚИЛУВЧИ БОСҚИЧ

Бу жараён маҳаллий Кенгашларга сайловларда қандай кечади?

Аввал хабар қилганимиздек, мамлакатимизда халқ депутатлари вилоят, туман ва шаҳар Кенгашларига депутатликка номзодларни рўйхатга олиш ишлари ҳам ниҳоясига етказилди. Маълумотларга қараганда, мавжуд 6240 депутат ўрни учун 17 минг 290 нафар номзодлар ҳаракат қилишади. Янада аниқроқ айтадиган бўлсак, республикамиз бўйича Қорақалпоғистон Республикаси Жўқорғи Кенгеси ва халқ депутатлари вилоятлар Кенгашларидаги мавжуд 755 ўринга 2825 нафар, 4630 ўринли туман Кенгашларига 11 минг 946 нафар, 855 ўриндан иборат бўлган шаҳар Кенгашларига эса 2519 нафар номзодлар рўйхатга олинганди. Бу дегани ҳар бир депутат ўрнига ўрта ҳисобда қарийб уч нафардан номзод тўғри келмоқда. Айрим жойларда эса бу рақам 5-6 нафарни ташкил этади. Ана шу далилнинг ўзиёқ бу галги маҳаллий Кенгашларга сайловлар ҳам демократик тамойиллар руҳида, кучли рақобат асосида ўтишидан далолат беради.

Маълумки, Ўзбекистонда фаолият кўрсатаётган сиёсий партиялар, сайловчилар ташаббускор гуруҳлари нафақат парламент сайловларида, балки маҳаллий Кенгашларга сайловларда ҳам кўпроқ овоз олиш учун кураш олиб боради. Зеро, ушбу бўғиндаги сайловларда қўлга киритилган натижалар ҳам уларнинг халқ орасидаги обрў-эътибори, нуфузи қай даражада эканлигини яна бир бор кўрсатиб беради. Қолаверса, маҳаллий Кенгашларга сайланажак депутатлар зиммасига жойлардаги маҳаллий ижроия органлари фаолиятини ҳамда мамлакатимиз парламенти томонидан қабул қилинган қонун ҳужжатларининг амалга оширилишини назорат қилишдек масъулиятли вазифалар юкланади. Шу боис ҳам барча сиёсий партиялар, сайловчиларнинг ташаббускор гуруҳлари, фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари маҳаллий Кенгашларга депутатликка энг муносиб номзодларини кўрсатган. Маълумотларга кўра улар томонидан маҳаллий Кенгашларга қуйидаги миқдорда номзодлар тавсия этилган:

– «Адолат» социал демократик партияси – 645;
– «Ватан тараққиёти» партияси – 678;
– «Миллий тикланиш» демократик партияси – 263;
– «Фидокорлар» миллий демократик партияси – 3698;
– Халқ демократик партияси – 5684;
– ҳокимият вакиллик органлари – 740;
– фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари – 5332;
– сайловчиларнинг ташаббускор гуруҳлари – 264.

Кўриниб турибдики, маҳаллий Кенгашларга номзодлар кўрсатишда ҳам сиёсий партиялар ва тегишли органлар турлича натижаларга эришган. Айниқса, Ўзбекистон Халқ демократик партияси, «Фидокорлар» миллий демократик партияси ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари бу борада анча юқори кўрсаткичларга эришган. Маҳаллий Кенгашлар депутатлигига энг кам номзод кўрсатган «Миллий тикланиш» демократик партияси эса Қорақалпоғистон Республикаси ва Наманган вилоятида ана шу тизим сайловларида иштирок этмайдиган бўлди. Боиси, мазкур партиянинг ўша жойлардаги вакиллари ўз номзодлари ҳақидаги тегишли ҳужжатларни белгиланган вақтидан кечикиб топширганлиги сабабли қонунга биноан уларни рўйхатга олиш рад этилган.

«Халқ депутатлари вилоят, туман ва шаҳар Кенгашларига сайловлар тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг 24-моддасида депутатликка номзодлар рўйхатга олинганидан кейин беш кун муддат ичида улар ҳақидаги тегишли маълумотлар маҳаллий матбуотда эълон қилиниши зарурлиги белгилаб қўйилган. Ана шу қоидага мувофиқ Қорақалпоғистон Республикаси, барча вилоятлар, туман ва шаҳарларда бу иш амалга оширилди. Маҳаллий Кенгашларга депутатликка номзод сифатида рўйхатга олинган шахслар қонунга биноан уч нафаргача ишончли вакилига эга бўлишлари мумкин. Ўз навбатида, ишончли вакиллар ҳам тегишли сайлов комиссияси томонидан рўйхатга олиниб, бу ҳақда уларга гувоҳнома берилади. Шундан сўнг улар номзоднинг депутат этиб сайланиши учун ташвиқот юритиш ҳуқуқига эга бўлишади.

Бир сўз билан айтганда, шу кунларда республикамизда халқ депутатлари вилоят, туман ва шаҳар Кенгашларига сайловлар кампаниясининг навбатдаги муҳим босқичи бошланди. Зотан, эртага номзодлар орасида кимларнинг депутатлик мандатига эга бўлиши ташвиқот ишларининг нечоғли юксак даражада уюштирилишига ҳам боғлиқ, албатта. Муҳими, қонунда бу борада ҳам барча номзодларга тенг имкониятлар яратилиши назарда тутилган. Хусусан, улар оммавий ахборот воситаларидан фойдаланиш, ўз сайловчилари билан йиғилишлар ҳамда бошқа учрашувлар ўтказишда ана шундай имкониятлардан фойдаланишлари мумкин. Демак, энди ҳамма гап номзодларнинг ўзларига боғлиқ.

Ғафур ШЕРМУҲАММАД,
«Халқ сўзи» мухбири.

– Ўзбекистон Республикаси Президентлигига номзоднинг ишончли вакиллари тўғрисида маълумот берсангизлар?
Бурхон РИЗОҚУЛОВ,
Тошкент шаҳри.

– Ўзбекистон Республикаси Президентлигига номзод 15 нафарга қадар ишончли вакилларга эга бўлишга ҳақлидир. Ишончли вакиллар номзодга сайлов кампаниясини ўтказишда ёрдам берадилар, уни Ўзбекистон Республикасининг Президенти этиб сайлаш учун тарғибот олиб борадилар, давлат ва жамоат ташкилотлари, сайлов комиссиялари билан бўладиган муносабатларда номзоднинг манфаатини ҳимоя қиладилар. Ўзбекистон Республикаси Президентлигига номзоднинг тақдимномасига кўра ишончли вакилларни Ўзбекистон Республикаси Марказий сайлов комиссияси рўйхатга олади. Марказий сайлов комиссияси уларга тегишли гувоҳномалар беради.

САВОЛ ? ЖАВОБ

– Олий Мажлис депутатлигига номзодларнинг сайловолди тадбирларида иштирок этишлари учун ишлаб чиқариш ёки хизмат вазифаларидан озод қилиш тартиби қандай бўлади?
Олим БЕГАЛИЕВ,
Жиззах вилояти.

– Олий Мажлис депутатлигига номзод қилиб рўйхатга олинган шахс сайловчилар билан учрашувлар ўтказиш, сайловолди йиғилишларида сўзга чиқиш, телевидение кўрсатувлари ва радио эшиттиришларида қатнашиш вақтида сайловни ўтказиш учун ажратиладиган маблағлар ҳисобидан ўртача ойлик иш ҳақи сақланган ҳолда, ишлаб чиқариш ёки хизмат вазифаларини бажаришдан озод бўлиш ҳуқуқига эга.

Жавобларни ҳуқуқшунос Эркин МАВЛОНОВ тайёрлади.

ХОРАЗМНИНГ КАТТА ХИРМОНИ

Хоразм вилояти пахтакорлари йиллик шартнома режасини уддаладилар. Давлатга 290 минг тонна пахта топширилди. Ҳосилдорлик гектарига 29 центнерни ташкил этди.

Вилоят аҳли истиқлол бахш этган саодатдан баҳраманд бўлиб, кўтаринкилик билан астойдил меҳнат қилишмоқда. Иқтисодий ислоҳотлар ва янгиланишлар барча соҳада яққол кўзга ташланади.

Мустақиллик йилларида қуриб ишга туширилган янги саноат корхоналари вилоят иқтисодий салоҳиятини кескин оширди. Улар маҳаллий хомашёни тайёр маҳсулотга айлантириш имкониятларини кенгайтирганлигини таъкидлаш лозим.

Ҳазорасп шакар заводи, Гурлан тўқимачилик мажмуи, Урганчдаги «Даритал» пойабзал фабрикаси маҳсулотлари бугун эл оғзига тушган. Шаводда қурилиши тугалланаётган терини қайта ишлаш «Семург-Санте» қўшма корхонаси ҳам яқин орада вилоят иқтисодиётида ўзининг муҳим ўрнини эгаллайди.

Вазирлар Маҳкамасининг «1999-2001 йилларда Хоразм вилоятида бозор ислоҳотларини чуқурлаштириш ва ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришни жадаллаштириш дастури тўғрисида»ги қарори қадимий воҳа истиқболу иқболининг яна бир кафолати сифатида каттаю кичикнинг кучига-куч, ғайратига-ғайрат қўшди. Бугунги кунда хоразмликлар мазкур дастурламалда белгиланган вазифаларни бажариш учун барча куч ҳамда имкониятларни сафарбар этишган. 31 та жамоа хўжалиги қишлоқ хўжалиги кооперативларига (ширкатларига) айлантирилганлиги, 510 гектар янги ерлар ўзлаштирилганлиги, 2370 гектар ернинг мелиоратив ҳолати яхшиланганлиги фикримизнинг далилидир.

Вилоятнинг ўзига хос иқлим ва тупроқ шароитига «Юлдуз», «Ф-175», «Шароф-75», «Хоразм-126», «Хоразм-127» ғўза навлари мос келади. Лекин ҳар бир туманнинг уруғликка бўлган эҳтиёжлари алоҳида ўрганиб чиқилганлиги панд бермади. Масалан Хонқа, Гурлан туманларида асосан «Ф-175» ва «Юлдуз» нави экилиб, мўл ҳосил етиштирилган бўлса, Хивада «Хоразм-126» ва «Хоразм-127» навлари экилиб, катта хирмон кўтарилди.

Ўтган йили пахтачиликда ҳашаротлардан катта зиён кўрилган эди. Бу йил бунинг олди олинди. Зараркунандаларга қарши кураш ерни экишга тайёрлашдан бошланиб, ҳосил пишиб етилгунча давом этди. Туманлардаги 98 биолаборатория узлуксиз фаолият кўрсатди. Улар ёрдамида пахта далалари 3,5 марта габроброкан, 5,5 марта трехограмма, 2,6 марта «олтинкўз» билан ишланди. Бундай агротехник тадбирлар ўз самарасини берди, албатта.

Хонқа туманидаги «Олтин соҳил», Боғот туманидаги «Боғот», Шавот туманидаги «Хоразм», «Соҳибкор», Янгибозор туманидаги «Бўзқалъа», Гурлан туманидаги «Намуна», Янгиариқдаги Гулистон жамоа ҳамда ширкат хўжаликлари вилоятнинг катта карвонида пешқадам бўлишди. Улар етиштирган ҳосилнинг аксарияти юқори навларга сотилди. Ҳосилдорлик эса 35-38 центнерга етди.

Бу йилги пахта йиғим-терими мавсумида ҳам ҳашарчиларнинг пахтакорларга мадади сезилиб турди. Жами 63 мингдан зиёд ҳашарчининг ҳар бири кунига ўртача 90-100 килогарммдан ошириб пахта терди.

Йиғим-терим даврида теримчиларга 2 миллиард 320 миллион сўмдан зиёд меҳнат ҳақи тарқатилди. «Пахта-банк»нинг вилоят бошқармаси бу пуллар кечиктирилмай берилишида бош-қош бўлди. Илғор теримчиларга қимматбаҳо совғалар топшириш кенг йўлга қўйилганлиги ҳам терим суръатини оширишда муҳим аҳамият касб этди.

Хоразмнинг фахру-ғурури бўлган ушбу юксак хирмонда Хонқа тумани пахтакорларининг 35 минг, Хиванинг 26 минг, Гурланнинг 33 минг, Шавотнинг 34 минг, Ҳазораспнинг 26 минг тонналик улуши бор. Бугун-эрта Урганч, Янгиариқ, Янгибозор, Боғот, Қўшкўпир туманлари пахтакорлари ҳам маррага етиб келишади.

Вилоят пахтакорлари умумий ҳосилни 300 минг тоннага етказишга аҳд қилишган. Бунинг учун барча имкониятлар бор.

Хоразмда ҳар бир қарич ер ҳисобда. Шу сабабли ҳосилдан бўшаган майдонларни келгуси йилга ҳозирлаш тадбирлари ҳам бошлаб юборилди.

Сотим АВАЗ,
«Халқ сўзи» мухбири.

«Ўзбек-Лада»

Абдуборий Мусаев, Владимир Запрудский, Нурилла Ҳолматов, Раҳмат Рисқиевлардан иборат «Тошкент-Лада» акциядорлик жамиятининг бир гуруҳ моҳир автомобиль усталари яқинда «Авто ВАЗ» техника хизмати бекатлари тизими бўйича ҳар йили ўтказиладиган танловда қатнашиб, Марказий Осиё командалари орасида ғолиб деб топилди ҳамда улар Тольятти шаҳрида ўз соҳалари бўйича мамлакатимизнинг обрўйини кўтардилар. Бизнинг «Ўзбексаноат» уюшмаси «Ўзбек-Лада» акциядорлик жамияти Бошқаруви раиси С.Аъзамов билан суҳбатимиз ана шу кўнгилли воқеадан бошланди.

ЎЗБЕК АВТОМОБИЛИНИНГ КЕЛАЖАГИ БОР

– Саид Камолович, юқорида эсланган танловда эришган ютуқларингизни «Ўзбек-Лада»да иш ўрнига қўйилганлигининг бир белгиси деб баҳоласак бўладими?

– Ходимларимиз ҳар йили бу талабчан танловда қатнашиб, ўзларининг юксак касб маҳоратларини моҳирона намойиш этиб келишмоқда. Танловдаги ютуғимиз тизимимизда меҳнат қилаётган 1200 кишилик турли йўналишдаги автомобиль усталари ҳам «Жигули» русумидаги ва Ўзбекистоннинг ўзида ишлаб чиқилаётган енгил автомобилларни таъмирлаш ва созлаш борасида халқимизга юксак малака билан хизмат кўрсата олиш имкониятига эга эканликларини кўрсатади. Таркибига вилоятлардаги 12 та ва пойтахтимиздаги иккита акциядорлик корхоналарини бирлаштирган бизнинг тизимимизда 20 йил мобайнида катта тажриба тўплаган қўли гул усталар фаолият кўрсатиб келмоқда. Шу боиски, турли йилларда чиқарилган 400 мингдан кўпроқ «ВАЗ» автомобиллари бинойидай ўз эгаларининг хизматида.

– Сизнинг акциядорлик жамиятингизда эски «ВАЗ» кўникмаси корхоналарингизда тобора етакчи ўрин тутаётган ҳозирги «ЎзДЭУ авто» тажрибалари билан қандай қовушмоқда?

– Жуда яхши, жуда оқилона бирликка эришаяпти. Президентимизнинг «Янги уйни қурмай туриб эскисини бузманг», деган ажойиб ҳикматли иборалари фаолиятимизнинг бош тамойилига айланган. Ҳозирги кунда «Ўзбек-Лада» «Ўзавтотеххизмат» акциядорлик жамияти билан биргаликда «ЎзДЭУавто»нинг бош дилери ҳисобланади. Тўпланган тажриба эса Асака автомобиль заводи маҳсулотларини сотиш, уларга сотиш олдидан кафолатли хизмат кўрсатишда қўл келаяпти.

– Сизнинг тизимингиздаги мутахассислар турли русумдаги автомобилларни таққослаб, уларнинг имкониятларини баҳолашда алоҳида тажрибага эга. Шу маънода, ҳозирги ўзбек автомобиллари тўғрисидаги фикрингиз бизни алоҳида қизиқтиради.

– «Авто-ВАЗ» МДҲ ҳудудида ҳамон энг йирик енгил автомобиллар корхонаси ҳисобланади. Бироқ, вақт олдинга босаяпти, турмуш тараққий этмоқда. Тараққиёт эса бизнинг ўзбек автомобилларининг келажаги бор ва порлоқ эканлигидан тобора далолат бермоқда. Фақат биз аллақачон кўниккан «Нексия», «Тико», «Дамас» русумли автомобилларгина эмас, балки мамлакатимиз Президенти Ислом Каримов яқинда Жанубий Кореяга қилган сафари пайтида бизда чиқарилиши келишилган «Нексия-2», «Матиз» русумли янги автомобиль лойиҳаларига ҳам қизиқиш ниҳоятда катта.

Гап автомобилларни таққослаш тўғрисида кетаётган бўлса, шуни айтишим керакки, «Жигули»ларнинг ҳатто энг оммабоп русумлиси бўлган «09» ҳам кузовининг сифатига кўра «Нексия» кузови билан баҳслашолмайди. Энди бизнинг автомобилларга хос кўркам дизайн, экологик мезонлардаги устунлик, замонавий автомобилсозликка хос бўлган технологик янгиликлар ҳақида эса қанча гапирсак, шунча оз.

Бир неча йил олдин Ўзбекистон автомобили тўғрисида ишониб-ишонқирамай, жиддий ва ҳазил оҳангларда айтилган кўп гапларни эшитганмиз. Бугун у гапларнинг ўзи кулгили бўлиб қолди. Ўзбек автомобиллари нафақат мамлакатимиз йўлларида дадил ғизиллаяпти, балки хорижий бозорларда ҳам бошқа энг яхши автомобиллар билан дадил рақобатга киришмоқда. Жумладан, ҳозир Россиянинг 35 та шаҳридаги автомобиль бозорларида автомобилларимиз «Жигули», «Волга» русумли Россия автомобилларини кескин ортда қолдириб кетаяпти. Шуларнинг ўзи ўзбек автомобилсозлигининг келажагига доир кўпгина яхши ҳақиқатларни англатади.

Яқинда эришилган битимга биноан, Тошкентда «ДЭУ» русумли автомобиллар учун двигателлар ишлаб чиқариш йўлга қўйилмоқда. Шунингдек, 8 та Ўзбекистон-Жанубий Корея қўшма корхоналарида ушбу автомобиллар учун турли бўёқлар, бамперлар, ўриндиқлар, товушбосгич (глушитель)лар ва бошқа эҳтиёт қисмлари ҳозирнинг ўзидаёқ ишлаб чиқарилмоқда. Хуллас, яқин орада Ўзбекистон автомобиллари учун 70-75 фоиз миқдордаги эҳтиёт қисмлари ўзимизда тайёрланадиган бўлади. Бу тадбирлар эса мамлакатимизни автомобилсоз мамлакатлар орасида олдинги қаторларга олиб чиқиши шак-шубҳасиздир.

– «Ўзбек-Лада»нинг Ватанимиз автомобилларини сотиш ва уларга хизмат кўрсатиш борасидаги имкониятларини қандай баҳолайсиз?

– Биз «ЎзДЭУавто» билан ҳамкорлик ўрнатган ўтган йилнинг ўзида 10 мингга яқин автомобилларни сотишга муваффақ бўлдик. Бу йил Ўзбекистоннинг ички бозорида аҳолига 15 минг «ЎзДЭУ авто» автомобилларини сотишни ва уларга сервис хизмати кўрсатишни мўлжаллаб турибмиз. Мураккаб техника янада нозик малака билан хизмат кўрсатишни тақозо этади. Шу боис, корхонамизда «Тюнинг» усулида хизмат кўрсатиш, яъни автомобилларнинг барча блокларини комплекс кўриш ва созлаш ҳамда уларга қўшимча жиҳозлар ўрнатиш хизматини ўзлаштирмоқда.

Бизнинг фаолиятимиздаги яна бир йўналиш, бу – Самарқанд шаҳрида автобус ва юк машиналари ишлаб чиқара бошлаган «СамКочАвто» ўзбек-турк қўшма корхонаси билан ўрнатилаётган ҳамкорликдир. Қатор бўлинмаларимиз мазкур истиқболли корхонанинг дилерлари бўлди. Бизнинг буюртмаларимизга асосан турли йўналишдаги корхоналар 40 та ихтисослаштирилган автобусларни йиғиб тайёрламоқда. Уларнинг биринчи партияси шу йилнинг ноябр ойида, қолганлари 2000 йилнинг биринчи чорагида тайёр бўлади. Шундай қилиб, яқин орада турли модификациядаги автобусларни ҳам сотишга киришамиз.

Суҳбатдош:
М. САФАРОВ.

РАҒБАТЛАНТИРИШ – ЮТУҚ КАФОЛАТИ

Бу йил Ховос тумани пахтакорлари пахта тайёрлаш давлат буюртмасини Сирдарё вилоятида биринчилардан бўлиб бажардилар. Ана шу ютуқда «Фарҳод» кооператив-ширкат хўжалиги заршуносларининг ҳам муносиб улуши бор. Улар мавжуд 3250 гектар майдондан 6,5 минг тоннадан зиёд «оқ олтин» йиғиштириб олиб, белгилднган маррадан анча ўзиб кетдилар.

– Йиғим-терим мавсуми уюшқоқлик билан ташкил этилгани, теримчилар меҳнати ўз вақтида рағбатлантириб борилгани туфайли биз барвақт ваъдамизнинг устидан чиқдик, – дейди бошқарув раиси Ҳусан Норбўтаев. – Бугун Қурбонгул Соипова, Раъно Хўжаева, Замира Соипова, Шоира Ҳакимова каби теримчиларнинг номини алоҳида эҳтиром билан тилга оламиз. Уларнинг ҳар бири 3-4 тоннадан хирмон уйишга эришди.

СУРАТДА: илғор теримчи Қурбонгул Соипова.

Баҳром ТЎРАЕВ (ЎзА) олган сурат.

ТАЛАБАЛАРНИНГ ФЕРМЕР ХЎЖАЛИГИ

Нукусдаги 2-тиббиёт билим юрти жамоаси шу йил эрта баҳорда Чимбой туманидаги Қосим Авезов номли хўжаликдан 60 гектар ерни ижарага олиб, «Саулет» фермер хўжалиги ташкил этган эди. Ерга чигит ўз вақтида экилгани, ғўза қатор ораларига агротехника қоидалари асосида ишлов берилгани, муҳими, ўқитувчилар ва талабаларнинг фидокорона меҳнати туфайли барча майдонларда мўл ҳосил етиштирилди. Йиғим-теримни ҳам уларнинг ўзлари амалга оширдилар. Натижада бир ҳафта мобайнида 120 тоннадан зиёд «оқ олтин» саранжомланиб, шартнома режаси уддаланди.

Энди «Саулет» фермер хўжалиги ўз толаси, ўз ёғи ва кунжарасига эга бўлади. Бу фермерларга чорвачилик билан шуғулланиш, билим юрти ошхонасини ўз маҳсулотлари билан таъминлаш имконини беради.

Янгибой ҚЎЧҚОРОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

МАНГУ ИБРАТЛИ МАНГУБЕРДИ

Бугун миллий озодлик учун курашимиз тарихидан сўз кетар экан, биринчилар қаторида буюк Хоразм ўғлонларидан Нажмиддин Кубро, Жалолиддин Мангуберди каби миллий қаҳрамонларимизнинг номларини зикр этамиз.

... Хоразмшоҳлар сулоласининг энг машҳур вакили Жалолиддин ҳам ўн бир йил давомида мўғулларнинг ғарбий ўлкаларга бостириб киришларига тўсиқ бўлиб турди. Ғаним олдида бош эгмади, тиз чўкмади. Ватан дея ҳалок бўлди.

Ислом КАРИМОВ

БАҲОДИР ОШГАН ДОВОНЛАР

Хоразмшоҳ Муҳаммад Аловуддин вафот этган пайтда Мовароуннаҳр батамом уруш оловида қолган, унинг катта қисми Чингизхон тасарруфига ўтган эди. Хоразмшоҳ салтанати вайрон бўлган, қўшин тарқаб кетган, ҳар томонда бошбошдоқлик эди. Тирик қолган амирлар ва лашкарбошилар юрт эрки эмас, ўз жони-молини асраш билан овора эдилар. Айрим амирлар хоинлик қилишиб Чингизхон томонга ўтган. Ҳа, Жалолиддинга мана шундай оғир аҳвол отасидан мерос бўлиб қолган эди. Лекин у бундай оғир вазиятдан қўрқмади. Ватан ва халқ эрки учун уруш сўқмоғига от сурди. Унинг мўғулларга қарши 11 йил давом этган мардонавор кураши бошланди.

Отасини дафн қилган Жалолиддин 1221 йилнинг январида укалари Ўлуғшоҳ ва Оқшоҳлар ҳамроҳлигида 70 сарбоз билан Хоразмга келади. Манбаларнинг гувоҳлик беришича, халқ Жалолиддинни катта шодлик билан қаршилайди. Бу ерда унга жасур Темур Малик ва бошқа эрксеварлар қўшиладилар. Афсуски, Чингизхон қирғинидан ҳали ҳам кўзлари очилмаган айрим лашкарбошилар, сарой аъёнлари унинг жонига суиқасд уюштирадилар. Хиёнатдан ўз вақтида хабар топган Жалолиддин Хоразмда мўғулларга қарши куч тўплаб бўлмаслигига кўзи етиб, отаси бир пайтлар унга мулк қилиб берган Ғазнага йўл олади.

Жалолиддин ва Темур Малик 300 аскар билан машаққатли Қорақум саҳросини кесиб ўтадилар. Жалолиддин келаётганидан хабар топган 700 мўғул аскари уни Ниса шаҳри ёнида кутиб турарди. Икки ўртада жанг бошланиб, Жалолиддин 300 аскари билан 700 мўғул сарбозларини қириб ташлайди.

Жалолиддиннинг мўғулларга қарши катта жангларидан бири 1221 йилнинг кузида Афғонистондаги Парвон шаҳри яқинида бўлиб ўтди. Мўғул қўшинларига тажрибали лашкарбоши Шики Хутуху раҳбарлик қилган бўлса, Мовароуннаҳр лашкарларига шахсан Жалолиддиннинг ўзи бошчилик қилди. Лашкарбоши Шики Хутуху рақибини чалғитиш учун ҳар бир сарбозига биттадан одам шаклида тулуп ясашни ва жанг олдидан бу тулупларни орқасига миндириб жангга киришни буюрди.

Эрталаб Жалолиддин аскарлари душман лашкарларининг сони бир неча баробар ошганлигини, ҳар бир отга икки киши минганлигини кўриб саросимага тушиб қолдилар. Аммо Жалолиддин душманнинг бу ҳийласини дарҳол англаб, лашкарларига қарата:

— «Бизнинг қўшинларимизнинг сони кўп, қатор тизиб чапдан ва ўнгдан ёвни халқага оламиз» — деб қичқирди. Ноғоралар чалиниб жанг бошланди. Ушбу жангда мўғул қўшинлари батамом тор-мор қилинди. Бу хабар Чингизхоннинг қулоғига етгач, у қаттиқ ғазабланди ва тирик қолган лашкарбошиларини битталаб сўроқ қилди.

Парвон ёнидаги ғалаба Мовароуннаҳр ва Хуросон халқлари учун жуда катта аҳамиятга эга бўлди. Шу пайтгача мўғулларнинг аллақандай илоҳий куч-қудрати борлиги, уларга найза ҳам, қилич ҳам таъсир қилмаслиги ҳақида миш-мишлар юрарди. Парвон жанги бу миш-мишлар пуч эканлигини, агарда мардонавор жанг қилинса, уларни бемалол мағлуб қилиш мумкинлигини кўрсатди. Шунинг таъсирида Сарахс, Марв ва Ҳирот шаҳарларида мўғулларга қарши халқ исёнлари бошланиб кетди. Бухороликлар бир гал мўғулларни батамом шаҳардан сиқиб чиқаришга эришдилар. Ҳирот аҳли кўчаларга чиқиб:

— Жаҳонгир подшо Жалолиддин бизни қалъаларни истило қилишга йўлласин, биз қудратли фил каби меҳнат қиламиз, Нил дарёсидек қайнаб тошамиз, — дея қичқиришди. Ҳа, шу пайтгача, рақибларини қочган ҳолда фақат елкаларини кўришга ўрганиб қолган мўғулларнинг кўзлари ярқ этиб очилди. Улар жанг саҳнасида қудратли лашкарбоши пайдо бўлганлигини англадилар. Парвон мағлубиятидан сўнг, Чингизхон Жалолиддинни мағлуб қилмаса, Мовароуннаҳр ва Хуросондаги ғалабалари омонат бўлиб қолишини яхши англаб, барча қўшинларини йиғиб унинг изига тушди.

1221 йилнинг ноябрида Жалолиддин ва Чингизхон қўшинлари Ҳинд дарёси қирғоғида юзма-юз келдилар. Парвон ғалабасидан кейин ўлжа бўлишда амирлар Хон Малик ва Сайфиддин Уғроқ ўртасида чиққан жанжалдан сўнг Сайфиддин Уғроқ ўз лашкарлари билан Жалолиддинни тарк этганлиги учун Хоразмшоҳ қўшинлари жуда камайиб қолган эди. Жанг олдидан вазият оғир бўлишига қарамай Жалолиддин чўчимади. У чин маънода ўт ва сув орасида қолган эди. Орқа томонида пишқириб оқаётган Ҳинд дарёси, олд томонда эса Чингизхон бошлиқ сон-саноқсиз лашкарлари турарди. Чингизхон Жалолиддинни тириклай ушлашга буйруқ берди. Мўғуллар Жалолиддин армиясининг ўнг ва сўл қанотларини марказдан ажратиб қўйдилар. Хоразмшоҳ жасур 700 аскари билан ёвга шердек ташланди. Мўғулларнинг 10 000 сараланган лашкарлари Жалолиддининг 700 аскарига қарши жанг қиларди. Ёв Жалолиддин аскарларини тобора дарёга сиқиб кела бошлади. Вазият ниҳоятда оғирлашди. Жалолиддиннинг онаси Ойчечак хоним, хотинлари ва қизлари ёв қўлига асир тушиб хор бўлишдан кўра ўлимни афзал кўрдилар. Жалолиддининг кўрсатмаси билан улар Ҳинд дарёсига чўктирилдилар. Мўғуллар Жалолиддинни тобора қуршаб дарёга сиқа бошладилар, ёвнинг умиди уни тирик ушлаш эди. Бу танг вазият ҳақида тарихчи Рашид-ад адин:

— Қачонким Жалолиддин тоққа қаршилик қилиш ва денгиз билан беллашиш ақлдан эмаслигини англагач, дам олиб турган отига минди ва мўғул аскарларига ҳужум қилиб, уларни орқага чекинишга мажбур қилди. Сўнгра зудлик билан бурилиб жабдуқларини йиғиштириб, у елкасига қалқонини осди, чодири ҳамда яловини олиб отига қамчи босди ва яшиндек дарёдан кечиб ўтди. Чингизхон фавқулодда ҳайратдан қўлини оғзига қўйди ва ўғилларига Жалолиддинни кўрсатиб — «Отанинг фақат шундай ўғли бўлиши лозим. У оловли жанг майдонидан ўзини қутқариб, ҳалокатли гирдобдан нажот қирғоғига чиқдими, ундан ҳали улуғ ишлар ва қиёматли исёнлар келади!» — деди ва лашкарларига унинг ортидан қувишларини таъқиқлади.

Ҳинд дарёси қирғоғидаги жангдан сўнг, Жалолиддин яна ўн йил ёвга қарши уруш олиб борди. Икки йил Ҳиндистонда яшаган султон Эронга қайтиб келиб, ўзига бўйсунмаган айрим амирларга қарши курашди. 1225 йили Озарбойжон, Туркия ва Арманистоннинг айрим ҳудудларини ишғол қилди. Унинг Кавказортида олиб борган жангларини турли тарихчилар турлича баҳолаганлар. Аммо уларнинг кўпчилиги бу урушларда Жалолиддинни қоралаганлар. У қаерда бўлмасин мўғулларга бас келадиган кучли қўшин тўплаш иштиёқи билан яшади. Шу сабабли, унинг бу иштиёқига қарши чиққан ёки қўллаб-қувватламаганларни қаттиқ жазолади. Айниқса, султоннинг вазири Шараф ал-мулк Али ал-Жудийнинг очкўзлиги ва хоинлиги орқасидан Эрон, Озарбойжон ва Хуросон, Ироқдаги кўплаб қабилалар, амирлар Жалолиддинга қарши бўлиб қолдилар. Вазир ал-Жудий хазинани совурди, нолойиқ одамларга амаллар берди, лойиқ одамларга туҳматлар уюштириб, уларни ўлдириб, мол-мулкларини эгаллаб олди. Оқибатда Рум, Сурия, Месопотамия, Ироқ ва Мозандаронда Жалолиддинга қарши кучлар пайдо бўлди. Хоин вазир Рум султони Малик Ашрафга яширинча мактуб йўллаб, агарда ўзини Озарбойжон ва Арран ҳукмдори деб тан олса султоннинг номини хутбага қўшишга ваъда берди. Аммо хоиннинг бу илтимоси инобатга олинмади, унинг сири ошкор бўлгач, ўлдирилди. Вазирнинг хоинлиги туфайли бўлиб ўтган воқеалар Жалолиддинни асосий мақсадидан чалғитди, қўшинларини заифлантирди. Шунга қарамай, Жалолиддин яна бир неча марта мўғулларга қаттиқ зарба берди. 1231 йилнинг баҳорида Ганжа шаҳрига келди ва Арранга ҳамда Румга элчилар жўнатиб мўғулларга қарши бирлашишга чақирди. Аммо, Румдан ва Аррандан амалий жавоб бўлмади. Шундан сўнг султон Форс Ироғига кетиб, ўша ерда қўшин тўплашга қарор қилди. Йўлда ҳамроҳлари билан Амид қалъасига бурилди ва унинг яқинида тўхтади. Бу шубҳали жойда то тонггача ухламади. Саҳар чоғи мўғуллар султон манзилгоҳини қуршаб олдилар. Жалолиддин зудлик билан одамларини иккига бўлди, ўзи эса кам сонли гуруҳга қўшилиб ёвга ташланди ва бу жангда султоннинг барча шериклари шаҳид бўлдилар. Жалолиддиннинг ортидан 15 мўғул аскари таъқиб қилди. Уларнинг иккитаси султоннинг ўқидан ҳалок бўлгач, қолганлари ортга қайтди. Ёлғиз қолган Жалолиддин тоғ томонга йўл олди ва Айн-Дар қишлоғи яқинида курдларга дуч келди. Курдлар султонни ўраб олиб, ўлдирмоқчи бўлдилар. Аҳволнинг мушкул эканлигини англаган Жалолиддин курдларнинг бошлиғини ёнига чақириб: — Мен ҳақиқатан ҳам султонман, шу сабабли менинг тақдиримни ҳал қилишга шошилма. Олдингда танлаш имкони бор, мени Майфаринкин ҳукмдори ал-Малик ал-Музаффарнинг олдига олиб бор, у сенга катта мукофот беради ёки мени ўз юртимга қайтариб юбор — ҳоким бўласан — деди. Курдлар бошлиғи султоннинг гапини инобатга олиб, унга ёрдам беришга ва Майфаринкинга олиб боришга қарор қилди. Курд уч кундан буён ухламаган, ҳориб толган султонни чодирида қолдириб, ўзи от топиш учун чиқиб кетди. Чодирнинг эгаси йўқлигида бошқа бир курд келиб, унинг хотинидан бу ерда ким борлигини сўради. Хотин ичкарида Хоразм султони ўтирганлигини, у эрининг меҳмонилигини айтди. Аммо курд ичкаридаги Жалолиддиннинг султон эканлигига ишонмади ва Хилатда хоразмликлар билан бўлган жангда ҳалок бўлган укаси учун қасос олишга қарор қилди.

Чодир ичида уч кундан буён ухламаган, туз тотмаган, ёмғирдан шалаббо бўлган кийимларини олов тафтида қуритиб, мудраб Жалолиддин ботир ўтирарди. Хоин курд илондек судралиб келиб султоннинг орқасига зарб билан найза санчди. Шу пайт қотилнинг кўзи султоннинг камарига осилган чарм халтага тушди. Қувончдан унинг кўзлари ўйнаб кетди ва шартта халтанинг боғларини кесиб ташлаб чангаллаганича яна илондек судралиб ташқарига чиқди. Халтача анчайин оғирроқ эди, очкўз қотил тоқатсизлик билан унинг оғзини очиб қўл суқди. Унинг қонга беланган бармоқлари тупроққа тегди. Ҳа, бу султон Жалолиддин ҳамиша ўзи билан олиб юрган Хоразм тупроғи эди. Ҳафсаласи пир бўлган курд халтачадаги тупроқни тўкиб ташлади. «У ҳақиқатан ҳам султон эмаскан, ёнида ҳеч вақоси йўқ-ку», деган фикр ўтди кўнглидан.

Ёвуз Чингизхон билан бўлган омонсиз жангларда ўлим билан бир неча бор юзма-юз келиб барчасидан омон чиққан султон Жалолиддин хоиннинг қўлидан қутулиб қололмади. Ёзувчи В. Яннинг бадиий равишда тасвирлашича, танасидан ёвга нафрат ва Ватанга бўлган муҳаббат билан тўйинган қони аста-секин оқиб кетар экан, у худди ўзининг жасур лашкарларига қарата айтаётгандек: — «Улуғ хоразмликлар ва барча халқлар, тингланг! Сизлар ҳамжиҳат бўлиб елкама-елка туринглар. Ва ҳукмдорларни ўз халқидан юз ўгириб, қўлларида совға-саломлар билан қонхўр ёвларнинг, бизларни қотилларимиз ва жаллодларимизнинг олдига шафқат сўраб боришларига йўл қўйманг. Фақат тарқоқ халқларнинг мустаҳкам ҳамжиҳатлилигигина уларни енгилмас қилади. Ва, шунда, худди чимдим туз денгизда эриб кетганидек мўғуллар ҳам бизнинг халқларимиз ичида йўқ бўлиб кетадилар. Шундагина биз бахтлилар ва эрклилар мамлакатини ярата оламиз» — дея шивирлади. Шу тариқа султон Жалолиддин Мангуберди шаҳид кетди. Бу кулфат 1231 йилнинг 17-20 августларида содир бўлди.

Курдлар султоннинг қурол-яроғлари, кийимлари ва отини ўзаро бўлиб олдилар. Орадан бир неча кун ўтгач, бир курд Жалолиддининг кийимларини кийиб ва унинг қуролларини тақиб Майфаринкинда пайдо бўлди. Жалолиддиннинг йигитларидан бири дарҳол султоннинг кийимлари ва қуролларини таниб ҳукмдор ал-Малик ал-Музаффарга хабар берди. Курдни дарҳол ушлашиб, барча воқеадан хабардор бўлдилар ва у ўлдирилган овулга боришиб, султоннинг қолган буюмларини ҳам топдилар. Жалолиддининг жасадини Майфаринкинга олиб келдилар. Бу ерда жасадни султоннинг тоғаси Утурхонга кўрсатганларида, у жиянининг жасадини таниб, йиғлаб юборди. Буюк ватанпарвар султоннинг жасадини оқшом пайти дафн этдилар ва ҳақоратланишлардан халос қилиш учун қабрининг устини текислаб юбордилар.

Жалолиддиннинг шаҳид бўлиши жуда катта кулфат эди, шу сабабли унинг ўлимидан дўстлари билан бирга рақиблари ҳам қаттиқ қайғурганлар. Масалан, унинг ашаддий рақиби, Дамашқ ҳукмдори ал-Малик ал-Ашрафга султоннинг ўлими ҳақида хабар етказишиб, ундан суюнчи сўраганларида, у афсус билан: — «Сизлар унинг ўлими билан мени қутламоқчимисизлар? Аммо сиз яқин орада бу воқеанинг аччиғини татиб кўрасизлар. Аллоҳ номи билан қасам ичаманки, унинг ҳалокати ислом оламига мўғулларнинг бостириб киришини англатади. Энди биз билан Яжуж ва Мажужлар ўртасида девор бўлиб турган Хоразмшоҳдек одам йўқдир» — деган эди.

Тарихчи Ибн ал-Асрнинг ёзишича, Турон халқлари ҳам, мўғуллар ҳам Жалолиддиннинг ўлимига ишонмаганлар. Эрксевар халқлар ўртасида, Тавр тоғида ўлдирилган султоннинг сипоҳсолари экан, унинг ўзи дарвеш қиёфасида юриб қўшин тўплаётганмиш, у яқинда мўғулларнинг додини берармиш, деган гаплар юрарди. Мўғуллар эса ҳамон таҳликада, Жалолиддинни кутилмаганда зарба беришидан чўчиб юрардилар. Шундай ҳам бўлди. Бир неча эрксевар ботирлар ўзларини Жалолиддин деб эълон қилиб, мўғулларга зарба берган.

Аммо, афсуслар бўлсинким, ботир Жалолиддин Майфаринкин тупроғида, ватанидан узоқларда мангу ухлаб ётарди. Лекин, унинг ботирлиги, эрксеварлиги оғиздан-оғизга, аждоддан-авлодга кўчиб ўтаверади. Оналар болаларига ботир Жалолиддиннинг жасурлиги ҳақидаги ҳикояларни аллаларига қўшиб сўзлаб берганлар.

Жалолиддин ботирнинг ватан ва халқ эрки йўлида кўрсатган фидойилиги асрлар оша оғиздан-огизга кўчиб яшаб келмоқда.

Бир неча оловли довонларлан эсон-омон ўтган Жалолиддин бугун яна бир довон — Абадият довонидан ҳам ўтмоқда.

Дунёда то Мустақил Ўзбекистон барҳаёт экан — Жалолиддин Мангубердидек улуғ аждодларимиз барҳаётдирлар.

Амриддин БЕРДИМУРОДОВ,
ЎзФА Археология институтининг етакчи илмий ходими.

ҚУТЛОВ

Мангуберди — паҳлавоним, тўйинг муборак,
Абадият пештоқида уйинг муборак.
Авлодлардан авлодларга ўтар довруғинг—
Тиллардаги достон, қўшиқ-куйинг МУБОРАК!

Сен Ватаннинг асл ўғли-ватанпарварсан,
Ватанпарварлар ичра ҳам асл сарварсан,
Ватан гўё узук бўлса, сен кўз — гавҳарсан
Мангуберди — паҳлавоним, тўйинг МУБОРАК!

Ўзбегимнинг қудратига тимсол ўзингсан,
Ўзлигимсан, аждоди баркамол ўзингсан,
Мангу хаёл кўкида безавол ўзингсан,
Мангуберди — паҳлавоним, тўйинг МУБОРАК!

Сен қайтадан юртга қайтдинг истиқлол сабаб,
Тирилди ҳар сўзу байтинг истиқлол сабаб,
Мангулигинг яна айтдинг истиқлол сабаб,
Мангуберди — паҳлавоним, тўйинг МУБОРАК!

Тоабад сен тиллардасан, юраклардасан,
Истиқлолни шарафлаган тилаклардасан,
Абадият осмонида — фалаклардасан,
Мангуберди — паҳлавоним, тўйинг МУБОРАК!

Зиёвиддин МАНСУРОВ.

Мамлакатимиз мустақиллигининг саккиз йиллиги муносабати билан республикамиз Президенти Фармонига мувофиқ Тўра Қурёзовга "Халқ рассоми" унвони берилди. Мазкур фармон мусаввирнинг олтмиш йиллик тантанасининг бошланишига ҳам сабаб бўлди. Бадиий академия биносида Тўра Қурёзовнинг кўргазмаси очилди. Қарийб эллик йил давомида қўлида мўйқалам билан полотно тўлдирган ижодкорнинг юзга яқин асарлари намойиш қилинди. Кўргазма танловда ғолиб чиққан Жалолиддин портрети билан бошланди. Сатҳи бир метрлар атрофида бўлган полотнода Жалолиддин бошида жиғали чўққи телпак, устида поча пўстин, белида камар ва қилич. У виқор билан тик қараб турибди. Кўзингизнинг олдида Чингиз ёвузларига зарба устига зарба бериб, ўн йилдан ортиқроқ Хоразм салтанатининг катта қисмини сақлаб қолган жасур саркарда. Кўрасиз-у, унинг қиёфасига мужассамлаштирилган куч-қудрат, битмас-туганмас шижоат, бекиёс эпчилликни ҳис қиласиз. Шундай таассурот туғиладики, бирор мўъжиза рўй беради-ю, саркарда жонланади-да, сиз билан мулоқотга киришади, ўзининг бошидан ўтганлари хусусида сўзлай кетади.

РАССОМНИНГ ШОҲ АСАРИ

Сир нимада? Нега бу портрет томошабинни бунчалик ўзига жалб қилади, мушоҳада уйғотади, ҳайратларга солади?

Сўзсиз, бунинг сири рассом маҳоратида, уни яратиш учун сарф қилинган меҳнатда, тарихни — замонни теран ҳис қилиб, уни полотнога битишда!

Муаллиф билан расм олдида турибман. У гап бошлайди. Мени нималар қизиқтираётганини ҳам яхши билади у.

— Гапни бошдан бошлайлик, — дейди у. — Мана жиға, — деб ранг-дор белгига ишора қилади. Биласиз, Хоразм шоҳлари бошига тож киймаган. Жиға уларнинг султонлик белгиси.

Сўзларига қандайдир изоҳ бермоқчи бўлди шекилли, бир зум тин олди ва менга назар ташлаб, сўзида давом қилди:

— Хоразм хонлари жиғасини Санкт-Петербургдаги Эрмитажда кўрганман, тасвирини ҳам ўшандан олганман. Ҳозир у Москва Кремлидаги қуроллар палатасида сақланмоқда.

Портретнинг уст кийим ва қурол-аслаҳасига разм солаётганимни сезди шекилли, Тўра Қурёзов:

— Устидаги поча пўстин, жуни қирқилган қўй терисидан тикилган, иссиқ, бироқ ихчам, қўл ва гавда ҳаракатлари учун қулай. Хоразм жангчилари, хусусан, саркардалар шундай кийинишган, — дея изоҳ берди.

Кўзим қаҳрамон кўксидаги қалқон сифат бир шаклга тушди.

— Буни кичик қалқон дейдилар, уч қат тўнғиз терисидан парчлаб ясалган, ундан ўқ ҳам ўтмайди, найза тиғи ҳам, — деди.

— Камар, буни отаси Аловуддин Муҳаммад шоҳ ўғлига султонлик белгиси сифатида топширган, — деди-да, бу ерда ҳам изоҳ зарурлигини сезди шекилли, гапида давом этди:

— Тўғаси геометрик нақшли. Шу шаклдаги тўғали камарлар фақат Хоразмда бўлган. Мана бу қилич тилла сопли, бу ҳам Жалолиддинга отаси томонидан топширилган — султонлик белгиси!

Икки елкасидаги шаклга ишора қилиб, мусаввир яна изоҳ берди:

— Булар елкани қилич дамидан асрайди, металлдан ясалган. Жангчилар шу хилдаги елкатўсарлар билан таъмин қилинган ўша пайтларда.

Портрет олдидаги суҳбат шу нуқтага етганда рассомга назаримни тикдим-да, бир зум жим қолдим. Бу маълумотларни қаердан олди экан, деган шубҳали хаёл чулғаб олган эди мени. Табиий, рассом — руҳшунос. Хаёлга ботганимни англади шекилли, берган маълумотларини изоҳлай кетди.

Бу портретни яратишга умрини сарф қилгани, талабалик чоғларидан бошлаб, Хоразм экспедицияларида фаол қатнашгани, устози Игорь Савицкий билан Хоразм тарихига тегишли кўпгина ашёлар топиб музейларга топширгани, шулар орасида портретдаги белгилар, кийимлар, қурол-аслаҳалар бўлганлиги ҳақида гапирарди у.

— Мана бу камар нусхаларини Аёз қалъадан топганмиз, белимизга боғлаб ҳам юрганмиз. Мана бу елкатўсар нусхаларини Тупроқ қалъадан, кичик қалқонларни Қўйқирилган қалъадан топганмиз. Булар ҳаммаси тарихий.

Ҳа, ўз меҳнати, ўз илми, ўз санъатига катта ишонч бор эди унинг қарашлари-ю, сўз оҳангида,

Демак, шу тарихийлик туфайли портрет жозибали, реалистик жилоларга бой ва ишонарли экан-да, деган хулосага келдим.

Портретдаги ашёларнинг тарихан тўғри бўлишида гап кўп, албатта. Бироқ фақат тарихий аниқлик билан иш битавермайди. Назаримизда, яна бошқа бир омил борки, усиз рассом бирор муваффақиятга эриша олмайди. Бу — қиёфа, қиёфада акс этган жозиба портретга хос хислатлар. Бу жиҳатдан Жалолиддин таҳсинларга сазовордир. Бу ерда Жалолиддин баҳайбат Алпомиш ҳам эмас, елкаси ер кўрмаган паҳлавон Маҳмуд ҳам эмас. Жусса ихчам, гавда ҳар қандай ҳаракатга тайёр! Назар ўткир, гўё у узоқ-узоқларни кўриб тургандек, балки фақат кўриб тургандек эмас, бутун борлиқнинг сир-асрорини англаб тургандек. У ўта ҳушёр, гўё минг-минглаб қўшин саф тортиб турибди-ю, қандайдир ҳаёт-мамотга тегишли буйруқни айтишга тайёр турибди. Бу ўта аниқ, ўта масъулиятли лаҳза. Шу лаҳзада Жалолиддинни тўла тасаввур қилиш мумкин.

Жалолиддин ҳақида ўзбек халқининг тасаввури жуда кам эди. Етмиш йил давомида у тилга олинавермас, уни тилга олиш жиноят ҳисобланарди. Мақсуд Шайхзода унга асар бағишлаган эди ҳамки, 25 йилга "сибирь" қилинди. Ўзбек тарихчилари эса бу улуғ саркарда ҳақида бирор нарса дейишнинг иложини топа олмадилар. Тоталитар мафкура бунга йўл бермасди. Шу йўсинда ўзбек халқи учун бу миллий қаҳрамон сиймоси узоқ йиллар давомида тарих қаърида кўмилиб ётди.

Жалолиддин катта ҳурмат ва эҳтиромларга арзигулик халқ қаҳрамони эди. У Чингиз босқинчиларига қарши ўн тўрт марта жангга кирган. Улардан ўн учтасида ғалабага эришган. Ўн бир йил давомида Хоразм салтанатининг байроғини кўтариб, адолатли, тараққийпарвар султон сифатида донг таратди. Жалолиддин шахсига тегишли хислатлар энди, мустақиллик туфайлигина бaралла айтилаяпти, айтилаяптигина эмас, балки унинг номи миллий қаҳрамон, халқ фарзанди сифатида улуғланаяпти. Тўра Қурёзовнинг яратган портрети ва унинг барча алломалар кўригидан ўтиб, шахсан республика Президенти томонидан санъат асари сифатида маъқулланиши катта ютуқдир.

Матёқуб ҚЎШЖОНОВ,
ЎзФА мухбир аъзоси.

Ҳамкорлик

ЎЗЭКСПОМАРКАЗДАГИ КЎРГАЗМА

Словакия Республикаси Иқтисодиёт вазирлиги, Словакиянинг Ўзбекистондаги элчихонаси «Словакия — сизнинг ишончли ҳамкорингиз» кўргазмасини ташкил этди. У ерда турли саноат маҳсулотлари, хўжаликда ишлатиладиган сифатли буюмлар намойишга қўйилган. Кўриб ҳавас қиласан, киши. Ёш йигитлар, ишбилармон ҳамюртларимиз словакияликлар билан ўзаро ҳамкорлик шартномаларини тузмоқда. Кўргазмадан ўрин олган турли хил иплар, саноатда ишлатиладиган маҳсулотлар ишбилармонлар эътиборини тортгани яна бир ҳамкорлик уфқлари очилаётганидан нишона.

— Мен кичик бизнес билан шуғулланаман, - дейди тадбиркор Облоқул Эшбоев. - Бу ерда кўргазмага қўйилган маҳсулотларни кўриб турибсиз. Барчаси харидорлар талаблари даражасида, рақобатбардош. Биз нафақат уларнинг олиб келган маҳсулотларига харидор, айни пайтда словакиялик ишончли ҳамкорлар топганимиздан хурсандмиз.

Раҳмон АЛИ.

МАҲСУЛОТ ТУРЛАРИ КЎПАЙМОҚДА

Тошлоқ туманидаги Бўстон қишлоғида бундан уч йил аввал «Мўътабар» кооператив жамияти ташкил этилган эди. Айни кунларда бу ерда Голландиянинг «Ван-рид» фирмаси технологияси асосида сут қайта ишланиб, ойига 4 миллион 50 минг сўмлик пишлоқ, 630 минг сўмлик қаймоқ, 1 миллион 56 минг сўмлик қатиқ тайёрланмоқда. Хомашё — сутни эса шартномага кўра Охунбобоев ва Ёзёвон туманлари деҳқон-фермер хўжаликларига етказиб беришяпти.

Ҳозирча корхонада ўн хилга яқин маҳсулот ишлаб чиқарилиб, улар Тошкент, Андижон, Фарғона, Марғилон шаҳарлари аҳолисига инъом этилмоқда. Келгусида унинг турлари янада кўпаяди, ҳатто МДҲ мамлакатларига ҳам экспорт қилинади. Меҳнат аҳли бугун ана шундай эзгу ният билан ишламоқда.

СУРАТЛАРДА: ишчи Олтиной Жаншиева корхона раҳбари Абдулҳамид Норматов қайта ишланаётган сутни назорат қилмоқдалар; лаборант Шоҳиста Эргашева.

Ш. ОЛИМОВ (ЎзА) олган суратлар.

ҲАМИША БАРҲАЁТ АЛПОМИШ!

Туркистон халқларининг мумтоз миллий қаҳрамонлари — Гўрўғли, Алпомиш, Манас, Ойсулув, Авазхон сингари сиймоларга хос хусусиятлардан бири шуки, бу одамлар доим ўз атрофларига элу халқни йиғадилар, юртни обод, ҳаётни фаровон этадилар.

Ислом КАРИМОВ

АЁЛЛАР ҲАМ КУЙЛАЙДИ ДОСТОН

Ўзбек халқи достончилигининг оламга кўз-кўз қиладиган анъаналаридан бири оқилона она, момоларимизнинг зукко ота-боболаримиз қаторида туриб, қўлларига дўмбира ва дутор, ғижжак ва гармон тутиб, халқимизнинг буюк эпоси — қаҳрамонлик, ишқий-романтик, саргузашт, тарихий достонларни зўр завқ-шавқ билан куйлаб, эл-юртни хушнуд этганликларидир. Қадимда тўй-маъракалар, турли-туман дам олиб, ҳордиқ чиқариш маросимлари, гапгаштаклар, аёллар базмлари ва бошқалар аёл бахшиларисиз ўтмаган. Улар достон, терма ва қўшиқларни маҳорат билан айтишлари, ёқимли овозлари, мусиқа асбобларини нозик чалишлари ва хушхулқ, хушсарутликлари билан йиғинларга файз киритганлар, тароват бағишлаганлар. Аёл бахшилар, созандалар иштирок этган базм-йиғинлар ўзгача мазмун, ўзгача шукуҳга эга бўлган. Кўпни кўрган кексаларнинг ҳикоя қилишарича, ўтмишда аёл бахшилар эркак бахши-шоирлар билан достон айтиш, терма тўқиш ва дўмбира чалишда баб-баравар беллашганлар, ҳатто кўпинча ғолиб чиқиб, қатнашчиларни лол қолдиришган.

Самарқанд достончилик мактабида шундай бир ривоят бор: яъни, қўшни мамлакат оқини ўзбек бахшилари билан айтишмоққа келибди, шундай қараса бир кампир кўзада ариқдан сув олаётган экан. Меҳмон оқин унга қараб: «Ҳу турған зайип қаршимдаги тоғлар неча жашар?» деса, кампир қуйидагича жавоб қайтарибди:

Худойимнинг ишин кўр,
Фалакнинг гардишин кўр,
Мен билмайман ёшини,
Оғзин оч-да, тишин кўр.

Бу жавобни эшитган оқин «кампири шундай бўлса, эркагига дуч келмаган маъқул», деб изига қайтиб кетибди. Ўша кампир машҳур шоир Эргаш Жуманбубулнинг момоси экан. Бу ривоятлар маълум ҳаётий заминга эга. Чунки улар бир юртда эркак бахшилар билан тенглаша оладиган аёл бахшилар ҳам яхшилигини кўрсатади.

Аммо афсуслар бўлсинки, ўзбек аёл бахши-шоирлари ҳақидаги маълумотлар ва улар айтган достон, терма, қўшиқлар, чертган куйлари, бошқача айтганда, уларнинг ижро маҳоратлари, услублари ва асарлари ҳақидаги маълумотлар ўз вақтида ёзиб олинмаганидан унутилиб кетган. Шунга қарамай, аёл бахшичилик санъатига оид айрим қайдлар, лавҳалар учраб туради.

«Алпомиш» достони катта тўйи олдидан Ўзбекистон Республикаси истеъдодли ёшларни қўллаб-қувватлаш Улуғбек жамғармаси томонидан Қарши шаҳрида ўтказилган ёш бахши-шоирлар кўрик-танловида аёллар достончилиги анъанаси қайта тикланиб, достонсеварларга хизмат қилиши мумкинлигини исботлади. Бу мамлакатимизнинг турли бурчакларидан келиб, ўз истеъдодини намойиш қилган, ёши 35 дан ошмаган 41 нафар бахши-шоирлар билан «Алпомиш» достонини куйлаш, дўмбира чертиш бўйича беллашиб, ғолиб чиққан ва фахрли иккинчи ўринни эгаллаган сурхондарёлик, ҳозирча Ўзбекистонда ягона аёл бахши Зулхумор Шерназаровадир. Кўрик-танловда ўзбек халқи достончилиги анъаналарига кўра ички овозда, дўмбирасини бўзлатиб «Алпомиш»ни куйлаган Зулхуморнинг дўмбира чертиши, қадимий эпосни юксак маҳорат билан айтиши, достон куйларини яхши ўзлаштириб олгани, ижро усули, тингловчилар олдида ўзини эркин ва дадил тутиши ҳаммани лол қолдирди. Замонамизнинг етакчи бахши-шоирлари бўлмиш, Қора бахши Умир ўғли, Қаҳҳор бахши Қодир бахши ўғли каби достончилар, таниқли фольклоршунос олимлар ва нуфузли ҳайъат аъзолари унинг ижрочилик ва ижодкорлик салоҳиятини юксак баҳоладилар.

— Менинг достончи бахши-шоир бўлишга ишқим тушиб қолди, — дейди ҳозирда мактабда ўқитувчилик қилаётган Зулхумор. — Бу истак, орзу мени тарк этмай қўйди. Дастлабки машқларимдан ҳеч кўнглим тўлмасди. Шу боис тинимсиз изланишга, ўрганишга тўғри келди. «Алпомиш»дан парчалар куйладим. Қаерда бахши бўлса излаб топдим. Улардан достон-термалар ўргандим. Яқинда Термизнинг бош ўйингоҳида «Алпомиш» достонига бағишланган кўрик-танлов ўтказилди. Мен унда иштирок этиб совриндор бўлдим. Орзуим таниқли достончи бўлиб етишиш. Аммо шуни биламанки, эл-юрт ардоғидаги бахши-шоир бўлиш учун жуда катта меҳнат қилишим, изланишим керак.

Г. ҲУСАНОВА тайёрлади.

Янги нашрлар

«АЛПОМИШ БИЛАН СУҲБАТ»

Яқинда «Маънавият» нашриёти томонидан фольклоршунос олим Омонулла Мадаевнинг «Алпомиш билан суҳбат» китоби чоп этилиб, ўқувчилар қўлига тегди. Китобчада ўзбек халқ оғзаки поэтик ижодининг ноёб намунаси «Алпомиш» достонининг бугунги давр билан боғланган таҳлили баён қилинган.

Олим ўз сўзини «агар хориждан келган бирон сайёҳ сиздан ўзбек халқи жаҳон маданияти хазинасига ўзининг қайси оғзаки ижод намунаси билан муносиб ҳисса қўшганини сўраса, ҳеч иккиланмай «Алпомиш» достонини айтишингиз турган гап», деб бошлайди.

Республикамиз бўйлаб достоннинг 1000 йиллик тўйи кенг нишонланаётган бир пайтда «Алпомиш билан суҳбат» асари тўйга тўёна сифатида тақдим этилди.

«Достоннинг яратилишига чизгилар» бобида муаллиф томонидан «Алпомиш» достони қадим замонлардан буён миф, афсона, эртак тарзида айтиб келинганлиги, кейинчалик оғиздан-оғизга кўчиб, достон шаклига келганлиги таъкидланади. Охирги бобда эса, «Алпомиш» ҳикматларидан намуналар алоҳида териб олинган. Бу ҳикматлар ўзбек йигитларининг рамзи бўлган Алпомиш тилидан айтилган. Халқимиз маънавиятининг бойишида бу ҳикматлар алоҳида аҳамият касб этади.

Муаллиф «ўзбекнинг қиличини суғуриш қийин, қайтариб солиш ундан қийин», деб Алпомиш авлодлари ғурурини акс эттиради.

Фольклоршунос олим ўз асарида «Алпомиш» достонининг қимматини таъкидлаб туриб, унинг бахшилар томонидан куйланганда янада жозибадор эканлигини бадиий тарзда ифода этади.

«Туркистон-пресс»

ТЎЁНА — ЖУРНАЛ КИТОБЧАСИ

Улуғ аждодларимиз янги авлодларни тарбиялашда ўзига хос йўлчи юлдузлар бўлиб хизмат қилади. Бугуннинг ва эртанги куннинг муносиб кишиларини камолга етказиш жараёнида, айниқса, Жалолиддин Мангуберди каби тарихий шахсларнинг ва «Алпомиш» сингари бадиий сиймоларнинг бетакрор ўрни бор.

«Соғлом авлод учун» журналининг Жалолиддин Мангуберди 800 йиллигига алоҳида эътибор берилган 8-9-(август-сентябр) ва «Алпомиш» достони яратилганининг 1000 йиллигига бағишланган 10-11-(октябр-ноябр) китобчалари билан танишганда, шундай фикр хаёлга келади. Журнал Ўзбекистон халқ рассоми Тўра Қурёзовнинг «Жалолиддин Мангуберди» портретини, ёзувчи Ҳабибулла Зайниддиннинг «Қирғоқдаги жанг» бгдиасини эълон қилар экан, бу улуғ саркарданинг образини ўз ўқувчилари кўз ўнгида гавдалантиришга интилади.

«Алпомиш» достони тўйига бағишланган китобчада эса Ўзбекистон Қаҳрамони, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси раиси Абдулла Ориповнинг «То дунё тургунча...» мақоласи, филология фанлари доктори Тўра Мирзаевнинг «Алпомиш меҳри уйғонди» суҳбати, фольклоршунос Саодат Йўлдошеванинг «Ойбарчин ибрати» мақоласи, фольклоршунос М. Қўшмоқовнинг «Амин Бахши» эссеси, «Алпомиш» достонининг Фозил Йўлдош ўғли, Пўлкан шоир ва Эргаш Жуманбулбул ўғли, Бекмурод Жўрабой ўғли, Саидмурод Паноҳ ўғли, Раҳматулла Юсуф ўғли, Муҳаммадраимхўжа Муҳаммадсодиқ ўғли, Зоҳир Кўчқор ўғли, Умр Сафар ўғли вариантларидан парчалар, шунингдек, «Алпомиш» киносценарийсининг давомини ўқийсиз. Бу материаллар ва тадқиқотлар бугуннинг маънавий эҳтиёжларига жавоб берадиган бир шаклда, истиқлол мафкураси руҳига уйғун тарзда — замонавий мавзуларни очишга ёрдам берадиган талқин ўзанида берилган. Ҳеч шубҳасиз, улуғ аждодларини билган, эъзозлаган ва улардан ибрат олган авлод халқимизни асл фарзандлари сифатида ўз бурчларини тўлатўкис адо этадилар, Ватанини, оиласини обод қиладилар.

Жалолиддин Мангубердининг 800 йиллиги ва «Алпомиш» достони яратилганининг 1000 йиллиги тантаналари кунларида кенг ўқувчилар оммаси «Соғлом авлод учун» журналининг мазкур китобчаларини ўзига хос тўёна сифатида қабул қилади, деган умиддамиз.

Ўз мухбиримиз.

Шеробод достончилик мактабининг донгдор вакили Қодир Бахши ижодидан

БАРЧИНОЙНИНГ АЛПОМИШГА ДЕГАНЛАРИ

Сунбул сочим эшилгандир толу тол,
Оқ юзимга ярашади қора хол.
Сизинг учун сўзим тотли, лабим бол,
Ким мени хафа қилар ўз юртимда,
Арслон тўрам сўзларимга қулоқ сол.

Энди етдим мен ўн олти ёшимга,
Соғу омон келдим эли дошимга,
Айрилиқ савдоси тушиб бошимга,
Юрак сирин айтай сиздай кишимга,
Кўзимда ёш, дилим вайрон найлайин,
Ота-онам ҳар кеч кирар тушимга.

Бошида кўп экан кулфат аянчи,
Ул шўрларнинг йўқдир бирон таянчи,
Бир мен эдим кўнглитоғи суянчи,
Овунчоғи суяр ўғли бўлмаса,
Қалбидан қочгандай шодлик қувончи.

Ўйласам юрагим бўлади яра,
Жигар-бағрим бўлади пора-пора,
Ёт элда қолди бесаийб бекора,
Йўлимизга ҳамиша интизора,
Борай десам иложим йўқ, начора.

Ўйлаб турсам куч мадорим кетади,
Жудолик ханжари бағрим йиртади,
Ғайри юртда йиғлаб қонлар ютади,
Соғинади қадримиз ўтади,
Қанча азоб-кулфат бўлса тортади,
Аҳволидан хабар олсак қайтади.

Ҳеч ким шафқат қилмас ота-онамга,
Бесоябон қолган меҳрибонимга,
Еган-ичганларим юқмас тенамга,
Ким қулоқ солади оҳу ноламга,
Гулдай юзим сомон бўлди султоним,
Ғам-ғуссада ичим тўлди султоним.

АЛПОМИШНИНГ ОЙБАРЧИНГА ЖАВОБИ

Нозли ёрим тингладим мен сўзингди,
Доно қизсан, маҳкам тутгин ўзингди,
Омон келиб кўрдинг тоғу тўзингди,
Ота-онанг соғу омон юргандир,
Бекорга ёшлама хумор кўзингди.
Худо раҳм қилсин улар ҳолига,
Насиб қилса об қайтаман элига,
Кеб қўшилар қариндошнинг мўлига,
Эртага минарман чибор белига,
Шодон кулиб яйраб юргин Барчиной,
Бедов қистаб тушай қалмоқ йўлига.

Беҳуда қийнама гулдай тенангди,
Ғам чекиб сира букмагил синангди,
Ардоқлаб силаб юрай пешонангди,
Хафа бўлма қалмоқ элга кетарман,
Саломат кўрарсан ота-энангди.

Олмос қилич найза қалқон осарман,
Савашли кун чинордай бўй ўсарман,
Бошин кесиб душман йўлин тўсарман,
Худо мадад берсин ўзим қайсарман,
Ўн беш кунда хабарин об келарман,
Уч кунда уч ойлик йўлни босарман.

Чин сўзимни сенга яна айтаман,
Насиб бўлса эртага жўнаб кетарман,
Қистаб юриб қалмоқ бориб етарман,
Узоқ йўлнинг танобини тортарман,
Йиғлаганда овутиб юпатарман,
Ота-онанг рози бўлса гул Барчин,
Ўзим билан бирга олиб қайтарман.

ТОШДУ ФИЗФАК 1979 йил БИТИРУВЧИЛАРИ!

1999 йил 20 ноябр соат 16.00 да

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИНИНГ ФИЗИКА ФАКУЛЬТЕТИНИ 1979 йил битирувчиларининг учрашуви бўлади.

Манзил: Тошкент, «ДИЁРА» кафеси
(Амир Темур кўчаси, «Аквапарк» боғига асосий киришнинг рўпараси, алоқа институтининг 1-қавати).

Барча саволлар бўйича телефонлар: 130-79-70, 68-76-53, Бекназаров.

2265

Тошкент геодезия ва картография техникуми

ўз битирувчиларини 1999 йил 20 ноябр соат 14.00 да техникумнинг 70 йиллигига бағишлаб ўтказиладиган учрашувга таклиф қилади.

Манзилимиз: Ҳ. Абдуллаев кўчаси, 82-уй.
Телефон: 60-17-41

2262

Эъзоз

УСТОЗ ТИЛАГИ

Йўқ. У башоратпеша эмас, авлиё ҳам. Хўш, бўлмаса ким?

Имон-эътиқоди бутун, ҳақлигига ишонган, ҳеч кимдан тап тортмайдиган одам.

Фикримиз равшан бўлмоғи учун, гапни қирқ йилнинг нари-берисидан бошлашга тўғри келади. Эҳ-е, у даврда оқимга қарши бориш учун одамнинг жони темирдан бўлиши керак эди. Орадан бир етук йигитнинг умрига тенг вақт ўтдики, энди гапириш осон, ёзиш осон. Лекин ўша кезларда, яъни олтмишинчи йилларнинг ўрталарида янги фикрни кўтариб чиққан бир гуруҳ геологлар азиз бошларини харсанг тошга урганлари ҳақиқат. 1957 йили собиқ Иттифоқ ҳукумати Ўзбекистонда тилла излаш учун геологик-қидирув ва разведка ишларига ҳатто чақа ҳам ажратмади. «Республикада саноат миқёсидаги олтин конлари йўқ. Шу боис маблағ ажратиш сармояни совуриш билан баробардир» дейишди мансабдорлар.

Москванинг соясига салом берадиган бўш-баёвроқ раҳбар ўша паллада «Борингки, айтганингиз бўлаверсин!» деб қуллуқ қилиб кетавериши мумкин эди ва кўпинча шундай бўлган ҳам. Бетга чопмаганларнинг мартабаси баландроқ бўлиб кетаверган-да. Шу боис «Дурустгина маош бериб туришибди, машинанг, ҳовли-жойинг бор, бошни оғритиб нима қилдинг, юрт келажагини, тармоқ истиқболини катталаримиз ўйласин», дегувчилар сон мингта эди.

Аммо Ҳабибулло ака бу йўлдан бормади.

У уруш кўрган, жаҳаннамдан омон чиққан бўлса-да, катта-кичик лавозимларда ишлаб тажриба орттирган, лафз, субут ва ҳалолликнинг қадрига обдон етадиган қирчиллама қирқ ёшда эди ўшанда. Қўлида геологик ҳисоботлар, ашёвий далиллар, илмий-тадқиқот натижалари... Уларни қўлтиқлаб, Москвага йўл олди. Геология министрлиги, Госплан, ҳукумат кабинетларида бўлиб, мантиқ кучи, далил-исботлар билан ҳақиқатни рўёбга чиқарди. Гап шундаки, унинг саъй-ҳаракатлари натижасида, ниҳоят 1969 йилда Мурунтов конида олтин саралаш корхонаси ишга тушди. Мурунтовнинг довруғи оламга ёйилди. У бугунги кунда ҳам «тараққиётимиз йўлида хизмат қилмоқда...

Ҳабибулла Тўлаганов кўп йиллар республикамиз геология тармоғи дарғаларидан бўлиб меҳнат қилди. У орзуларига эришмоқда. Фарзандлар улғайиб, олди невараси институтни битирди.

— Биз очган конлар — юртимиз бойлиги, улар асрлар давомида халқимга пайваста бўлаверади, — дейди кекса геолог. — Умуман, ўзбек заминида олтин, кумуш, нефт, газ ва бошқа нодир металлар кўп. Бу конлардан унумли фойдаланишда ёш авлодга ғайрат ва омад тилайман.

Ушбу сатрлар Мурунтов олтин саралаш корхонасининг ўттиз йиллиги муносабати билан, устоз геолог Ҳабибулла ака эса умр дафтарининг 83-саҳифасини очаётганида ҳавас ва яхши ният билан ёзилди.

Абдуллажон АБДУҚОДИРОВ.

Антибиотиклар ишлаб чиқарувчилар пешқадами —
"ГУФИК-АВИЦЕННА" қўшма корхонаси таклиф этади.

ГИРОЦИД (Норфлоксацин), 400 мг, таблетка. Сийдик йўли мураккаблашган ва мураккаб бўлмаган инфекциялари ва гонореяни даволашда қўлланилади.

АМАКСИН (Амоксициллин), 250 мг, 2х10 капсула. Кенг шифобахш хусусиятга эга антибиотик. Юқори ва қуйи нафас йўллари инфекцияларига қарши восита.

МЕТРОНИДАЗОЛ таблеткалари, 200 мг. Трихомоноз, лямблиоз, амебиаз, анаэроб инфекцияларини, айниқса, жинсий аъзолар ва интенстинал йўл инфекцияларини даволашда муваффақиятли қўлланилади.

ОЛИН (Ампициллин-тригидрат Б.Ф.), нафас йўллари инфекциялари, ошқозон, ичак йўли инфекциялари, септицимия ва синуситларни даволашда қўлланилади.

КОТРОКС (Ко-Тримоксазол), 480 мг. Сийдик йўллари, ошқозон-ичак йўллари ва нафас йўллари инфекциялари ва жинсий йўл билан ўтган инфекцияларни даволашда фойдаланилади.

СУКСИЛ (Цефалексин Б.Ф.), 250 мг, 2х10 капсула. Асосий кўрсаткичлари тери ва юмшоқ тўқималар инфекциялари, нафас йўллари инфекциялари, суяк ва бўғимлар инфекцияларига қарши муолажа воситаси.

"ГУФИК-АВИЦЕННА" Саломатлигингиз ҳақида қайғуради.

"ГУФИК-АВИЦЕНА", Бухоро ш., тел.: (3652) 26-17-30, 26-47-41, 26-14-11. "ГУФИК ЛТД", Тошкент ш., тел.: (3712) 68-93-40, 68-24-29.

2191

Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитаси «Ўзбекистон» нашриётининг собиқ бош муҳаррири **Восиқ АБДУВАЛИЕВнинг** вафоти муносабати билан унинг оила аъзоларига чуқур таъзия изҳор қилади.

Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги марказий аппарати, касаба уюшмаси вазирликнинг чорвачилик бошқармаси бошлиғи Нўъмонжон Шокировга ва унинг оила аъзоларига момолари **ЭНАЖОН бувининг** вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Ўзбекистон Республикаси давлат ўрмон қўмитаси жамоаси қўмитанинг ўрмонзорларни тиклаш ва барпо қилиш бўлимининг бошлиғи Хожимурод Толиповга отаси **Миразиз ота ТОЛИПОВнинг** вафоти муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Тошкент кимё-технология институти ректорати ва жамоаси институтнинг илмий ишлар бўйича ректор муовини профессор А. Исматовга волидаи муҳтарамалари **САВРИ онанинг** вафоти муносабати билан чуқур таъзия билдиради.

«ХАЛҚ СЎЗИ» «НАРОДНОЕ СЛОВО»

МУАССИСЛАР: Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси

Бош муҳаррир: Аббосхон УСМОНОВ

Таҳрир ҳайъати:
Э. БОЛИЕВ (масъул котиб — «Халқ сўзи»),
М. ЕГОРОВ (масъул котиб — «Народное слово»),
А. ЖАББОРОВ,
С. ЗИНИН,
М. МИРАЛИМОВ,
С. МУҲИДДИНОВ (бош муҳаррир ўринбосари — «Халқ сўзи»),
Л. ПАК,
М. САФАРОВ,
Р. ФАРҲОДИЙ,
И. ХУДОЁРОВ,
И. ШОҒУЛОМОВ,
О. ҚАИПБЕРГЕНОВ (бош муҳаррир ўринбосари — «Народное слово»),
Ў. ҲОШИМОВ.

БЎЛИМЛАР:
Ижтимоий-сиёсий ҳаёт — 133-57-34;
Ҳуқуқ — 136-07-94;
Иқтисодиёт — 136-36-65;
Қишлоқ хўжалиги — 136-37-85
Маънавият ва маърифат — 136-35-60, 132-10-65;
Хатлар — 136-29-89, 133-07-48;
Фан, соғлиқни сақлаш ва ижтимоий масалалар — 132-12-08;
Халқаро ҳаёт — 132-11-15;
Котибият — 133-10-28;
Эълонлар — 136-09-25.

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 00001
Буюртма Г — 0911, 23276 нусхада босилди, ҳажми — 2 табоқ. Офсет усулида босилган. Қоғоз бичими А—2

Газета PENTIUM-II mmx компьютерида терилди ҳамда операторлар С. ЛУКИН ва Ж. ТОҒАЕВ томонидан саҳифаланди.

Навбатчи котиб — А. ОРИПОВ.
Навбатчи муҳаррир — И. ХУДОЁРОВ.
Навбатчи — Ғ. ШЕРМУҲАММАД.
Мусаҳҳиҳ — О. АБДУАЗИМОВ.

МАНЗИЛИМИЗ: 700000, ГСП, Тошкент шаҳри, Матбуотчилар кўчаси, 32-уй.

Таҳририятда ҳажми 5 қоғоздан зиёд материаллар қабул қилинмайди.

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41.

Босишга топшириш вақти — 21.00
топширилди — 00.25
1 2 3 4 5 6